

(Bütün mətn کامل متن) Kabus

آ. انليار

Şaha adasının xalqına

A.E

Onlar daş-atlarının gəldilər
Gölü içib çayları bəndə çəkdilər!...

«...Laçın atınan çaparaq gedirdi. Kəhər birdən-birə durdu. Qabaq ayaqların göyə qovzayıb qorxunc kişnədi. Laçın yıxıldı. At hürküb yoldan çıxıb getdi.

Laçın görürdü: Bir sürü adam qorxunc üzlüklərlə ,qolu qısa,uzun və gen , qara- paltarda, ağ- boz atların üstündə ,çapacaqlı ,iti ona sarı gəlirlər.

Atların dirnağından qalın toz-torpaq qalxırdı.Onlar yaxınlaşdıqca laçının gözləri qorxudan lab böyüyürdü. Sanki çanağından çıxmaq istəyirdilər.

İstədi gözünü yumsun,yumammadı. İstədi əlilə gözünün qabağın tutsun, amma əlləri tərənmədi. Hiss edirdi az qalır atların əl-ayağının altında qalib əzilsin. Ağrılı çalışma ilə özünü yoldan qırağa çəkib adanın sahilində bir daşa dayandı.

Görürdü: Hava qaranlıqlaşıb. Adamlar sürü-sürü fənar əldə üz qoyub dağ başına qaçırlar.

İnilti çığır-bağır səsi ucadı. Başı üzülmüş quşlar,qan fışılısında atılıb-düşürlər.

Kəskin bir yel duz tozunu üz-gözünə çırpır.Dağ başında fənarlar bir-bir sönür.

Guşların cən[m] dəki yan-yövrəyə dağılmışdı.Daha bir səs gəlmirdi. Hər yeri səssizlik bürümüşdü, və onun ağırlığı.

Körürdü: Üzlüklülər atdan yenib, qamçı qəmə, dar bürümü əllərində,neçə addımlıqda ona yaxınlaşırlar.

«Gözümdən itin! İtin gedin!» Deyib bağırdı.Və səsinə eşitmədən özündən getdi.

Zəhərli ilanlar torpaq, çəmən üstə yol boyu zuvurdulər.

Laçın bir qızdı orta boylu, gözə-arıq ,əsmər, solğun, və üzü çəkik. Qələm qaşlı, ışıq göz, və ağız-burun yaraşıqlı.

Ki ilk baxışda duruluğu, sevgini ürəyə tikir. Qəhveyi hörükləri, mavı güllü yaylığında çıxımış və bir qırmızı don, ortası ağ güllü, onun bədənin dizi aşağısına örtür. Və surmeyi qıvraq başmaq geyibdi.

O Səray-da yaşırdı. Ada-nın çox nüfuslu kəndində.

Ada gözəl dağlıq yernən byük göldə yerləşibdi .Geçmişdə çayların suyu yayda azalanda o yarım adaya dönürdü.Və el quru yolla çevrədəki şəhərlərə gedib-gəlirdi.

Adanın kütləsi bir neçə byük-küçük kənddə yerləşmişdi. Gəmidə, əkin-biçimdə, və bağdarlıq heyvandarlıqla, çalışırdılar. Onun bulaqlarından duru içməli su zinəlirdi və yaşıl bir çevrəsi var idi. Yerli köçərgi quşlar sahilin qəmişləri arasında yumutlayırdılar . Və uşaqlar dərəcə gedirdi.

Laçın anasının ölümündən sonra evin ikimci dirəki və atasının dayağı olmuşdu.Hiss edirdi anasından sonra yaşayış adada çox dəyişibdir.

Gölə axan çayların üstünə bənd çəkmişdilər.Yağım azalmış,sular bəndə qalmış,və quruluq çirkin üzünü göstərir. Dərin quyular gün-bə gün artmış,və gölün böyük payı yavaş-yavaş quruyurdu. Yel ürək açma yerinə düz tozunu hər yerə səpirdi. İşsizlik,oğurluq,qaçaqçılıq,gorxunc cəza,sözcükləri dilərdən əskik olmurdu.

Daha, yaşayış ki bir sınıq-salxaq arabanın əski təkərləri kimi cıra-cır`nan çor- çomur içindən keçərdi, gedəbilmirdi. Və təkərin dolanış həstəti ürəklərdə qalmışdı.

Laçın o gün öz qəhveyi arıq atın-Kəhəri-pəyədən çıxartdı, onu məhəbbətli tumarlayıb ,üz-gözün öpüb və bəgriyə basmışdı.Lalə, onun qonşu dostu, onları görüb demişdi:

«Gız hara gedirsən?»

«Atam yanına.Yalqızdı.»

«Kəhəri gözlə!»

«Kəhər mənim sevgimdi.»

Və atı minib zəmiyə sarı qovmuşdu.

Atası ona tapşırırmışdı yaxşı olar ki evdə qala.Amma laçın dözmüyüb(-ayıb), bir nahar pişirmişdi , istəyirdi onu atasına versin.

Kərəm, laçının atası,zəmidə biçin biçirdi ki kəherin kişnəməsi onu qalxızdı. Kəhər qarışmış idi, torpağı dirnaqlayıb yerində durmurdu. Kişi bildi ki bir xəbər var.

«Nə olub bələ, bə niyə tək gəldin? Hanı bə Laçın?» Dedi.

Kəhər şaşqın və qəribə hərəkətlərlə ona bildirdi ki zamanı əldən verməmək gərək.

Amma bundan artıq eliyə bilmədi fikirin duyğusun göstərsin. O ki dəfələrlə Laçının pis halın gözüilə görmüşdü diyə bilmədi ,ağır yük daşımaqlardan sonra, bir dənə dinc-sevincin əldən verir.

Və bu ona zəhərdən pisə öldürücüdür. Kimsə bilmədi o zaman ki bu qızın tumarlyan səsi və öpüşüilə başın onun bəgriyə basırdı ya xod onu öz belinə qoymuşdu, nəcə bir gözəl duyğusu var idi.

Və indi o, qar kimi zərrə-zərrə əriyir. Əyə bunların hamusun desəydi, bir adam onun duru duyğusun anlıya bilərdi mi?

Kimsə bilmədi kəhərin içində nələr qaynayıb coşurdu.

Kərəm oraxçanı qırağa goydu. Yeyin mindi ata, düşdü yola. Yolda şey itirmiş adamlar kimi axtarıcı və dağ-dağalı baxışları ilə hər yeri gəzirdi; ki gözü Laçına sataşdı.

Atdan yendi. Kəhəri bir ağaca bağladı. Laçın daşın dibində düşmüşdü .Onu bağrına basdı. Pinəli əlilə anlımın tərini silib soruşdu:

«Laçın!Laçın! Qızım nə olub?»

Qız gözlərin açdı:

«Ata gəldin? Mən qorxuram!- Ve ağladı.»

«Nədən gorxursan?»

«Adamcıqlardan! Səbətələrdən!Baş qırtılmış quşlardan! Sönmüş fənarlardan!Duzlu yeldən!

Qaranlıqdan!- Ağlar ikən dedi.»

«Qızım, bir şey yoxdu. Səni qorxudan bir şey yoxdu.»

«Var!Geçməyib. Genə gələcəklər. Bilirəm genə gələcəklər! Və bağrımı yarpaqlar.İki aydı məni buraxmurlar. Siz onları görmürsüz,amma mən görürəm!Kimsə görmür, amma mən görürəm. Deyirəm amma birisi inanmır[mayır] .

Hamı qorxunu yuxuda buraxar,amma mən onu oyaqlıqda daşıyram. Bir boylu ana kimi ki uşağın hər yerə daşıyar. Onlar məni içimdən yeyir!

Nə əldən qaçmağım var, nədə bir cavabım!Tərpənmədən lal olub hurut-hurt baxıram.Ata,mən yeyilib yonuluram!»

«Niyə, inanıram. Dayanmaq gərək. Çalış görsədəsən ki qorxmursan.»

«Kaşki anamdan qabaq öləydim!»

«Yox ! Elə demə!Sən gərək yaşıyasən.Yaşayış ağır və rəhimsiz dir. Amm yox ki bir şüv kimi sınısan. Tab gətir!»

«Ölüm bələ yaşayışdan yaxşı deyil?»

«Yox,ölüm yaxşı deyil. Ölüm işin sonudu. Sən hələ yaşayışın evvəlindəsən. Qorxulara güc gəlmək lazımdır. Zindəganlığı düzəltmək gərək.

Onada bir yol tapıq.Tərpənə bilərsən? Dur yardım eliyim ata min evə gedək.»

**

İki həftə,üç gün sonra, Laçın xiyavanda ıdı, kütlə ilə.

«El gəlini can verir! » Deyirdi.

O görürdü adadan köçüblər.

Amma kəhərinən adanın sevgisi onun ürəyindən rüyalarından köçməmişdi.

Kəhəri lalə minirdi. Və qara sandıqlardan danışirdi ki həmişə su üzündə avaraydılar!

□

Duvarların susması, quşların səsi,dərya.
Duz -tözü, yaş çəmənlərin üstündə,duru şəhlər.

Ayaq qoyursan yola, bir avara kimi, heç bilmirsən hara aparacaq səni.
Təzə yollar, yeni sözlər, yeni həyat?
Yıxılmasan,sınmasan.Əyər körməkə gücün olsa. Bəlkə.

İş ağrısı acısı, gözdə.
Çörək atlı, sən piyada.İstər-istəmöz atlının dalınca qaçmağın gərək.

Bağlı!
Qıfıllanmış yuxuya.
Qarışmış rüyalara. Ot-eləfə,dağ-dərəyə, çölə heyvanlara.
Və göl qırağında gözüyola, çayların şaqqılıtısına. Bəlkə yel-tufan, özgə yollar aparmasın səni?

«Yuxu? dərin həsrət yuxusu?
Ev uzaqdır, yuxu yaxın. Laçın! Yarıya bölünübsən mi?!

Qızım, oyan! İş vaxtıdı, oyan bala !...»
«Ata istədim kəhərin boynun qucaqlayam, o məndən boyun qaçırdı!...»

«Ev uzaqdır, yuxu yaxın. laçın! Yarıya bölünüb-sən mi?!
Uzaqlarda, balaca göllərdə sülüklər qaynaşırlar.»

Gündüz, çörək.
Axşam, duz.
Baharın son ayıdı.

Göl üstündə, təzə çırtlamış günəş,
ağacların, binaların ortasından qızıl tellərin yaymışdı.
Tozanlıq çəni həllə çöldədir.

Çer Hacı hüseyin, "kontaratçı- memar", Hacı zeynal-a Urmuda imarət tikir. İki bənnə, altı əmələ işlir.
Bir ay iki gündü.

Memar binanın qurtulmuş qiymətin hesab-kitab eləmişdi və pulunu qıstınan hacı zeynaldan ay-ba- ay alırdı. O çalışır məsələhin,fəhlənin pulundan kəssin ki özünə çox mənfəət qalsın.

Memar işçilərin yanında çox durmazdı. Onların işinə gözətçi bənnay(ı)dı.

İş subh saat yedidən başlanmışdı. Laçın belçə elində sərəndi qoymuşdu torpaq əli[ə]yirdi.

Əynində məntor, başında çərçət, qıçında göy iş şalvarı. Ona yaxın bir kişi külüng əlində köhnə bir duvarı yıxırdı. Toz-torpaq havanı bürümüşdü.Laçın cum-culaq tər idi.Anlından süzən tozlu tər gözlərinə dolub yandırırdı.

Kərəm bənnaya sətildə qum-əhək verirdi və Umud təzə həbsdən çıxan oğlan kərpiç atırdı. Bir az irəliddə obirsi bənnə-fəhlələr işlirdilər.

Bir kişi, belində əsləhə, ordan geçirdi. Gözü sataşdı laçına durdu:

« Bacı başıyın ört!» Qalın bir səslə dedi.

Laçın başından bir az züvmüş çərçəti düzəltdi. Umud kişinin səsin eşidərkən dedi:

«Əyə düz deyirsən ,başıyan bir çərçət ört gəl işlə. Görüm necə onu başında saxlıyabilərsən. Səsin iss[t]i yerdən çıxır.»

« Çox danışma! Səni dindirmədim. » Deyib getdi.

«Köpək oğluna yaxı cavab verdin.» Bəna gülümsənərək dedi.
«Yox, yaxcı cavab vermədim. Getsin du[v]a eləsin ki tez qoyub getdi. İstəyirdim ona elə söz diyəm ki yana-yana qalsın.» Umud dedi.
«Bir söz.Sən ki dərs oxuyub "daneşcu" olubsan; bilici bir adamsan, bə bu lat-lutun dilin harda öyrənıbsən?Olmuya bununda dərsin alıbsan!»
« Onunda dərsin oxumuşam! Mən həm daneşcuydum, həmdə tor-duvar dalında olmuşam. Onların dilin yaxcı anlıram.»
«Qaç bir qucaq kərpic kətir!»

Laçın orda-burda yolçunun sözlərindən çox eşitmişdi. Amma heç bilməzdı nə cavab versin. Yalnız yadına salardı ki ada-da belə bir sözləri az eşidərdi. Və çöldə zəmidə qüşlar kimi azad ıdı. Birisi yoxudu ona diyə qıçın əyridi düz qoy! Hiss edirdi hər yandan çarmıxa çəkilibdir. Özündən soruşurdu: «Laçın!quludun ya indi qul olubsan? »

Fikirli, belçəni torpaqla doldurub sərəndin döşünə atıdı. İri daş-qumlar torpaqdan ayrılıb sərəndin qabağına tökülürdü.
« ...Fələk gəl sabit eylə hansı günüm xoş geçdi...» Və dodaq altı oxuyurdu.

Göydə bir ala-qarğa qar-qar edərək geçirdi. Laçın bir nəfəs alaraq başın qavzayıb ona baxmaq istədi. Birdən gördü duvar, ki altı metir uzunluq, və üç metir ucalıqdaydı, yavaşca tərənir. Və iş yoldaşı onu dibindən qazır.
« Əmi qaç! Duvar gəldi!» Çığırıp qırağa qaçdı
Kişidə qaçdı. Duvar yatdı. Toz-düman qalxdı.
«Ey havar qış[ç]larım!» Əmələnin səsi gəldi.
Hamı yardım üçün qaçdı.
« Dəyməyin bu köpək oğlu ölməlidir! Ona mən deyirəm duvarı dibindən yıxmazlar;deyir "mən qabal tutmuşam; istirəm tez qurtulub gedəm, uşağım naxoşdu"! İndi ölüm cəzandı! » Bəna qaça-qaça dedi.

Ta adamlar gəlincə laçın onun qolundan tutub çəkdi əyaqların torpaqdan çıxartdı. Kişinin "Vay dədə..." səsi kəsilmirdi. Əl-ayağı butun yaralanmışdı...
Onlar bir Taxı çağırıp onu tez mərixanaya göndərdilər.
Laçın ayaq üstə quruyarkən, özünü onutmuşdü. Gan tərın, bel-ağrısın,fəhlələrin özgə-özgə baxışların, və yarım fəhlə haq almağında.

Onun ürəyi bir qorxudan qaçan qüşün ürəyi kimi titirəyirdi. Ölümü bir addımlığında görmüşdü.Və bir başqasında onun ağzından qapmışdı. Fikiri getdi fəhlənin ev-uşağı yanına:

«Əmi ölsəydi kim onun ev-uşağına çörək verəcək idi.Əyə[r] işdən qalırsa hardan yeyib-icəcəklər?»Öz-özünə deyib soruşdu.

«Laçın yuxlama! Tez-tez ələ, torpaq lazımdır!» Bəna Əmrli bir səslə dedi.

« Baş üstə usta.» Laçın cavab verdi.

Və heç bilmədi niyə belə sözbəxan olmuşdur. Bəlkədə buna görə ki çox eşitmişdi: İstərsən çörək yiyəsən, hərnə dedilər baş üstə de! Sözü ağır-yüngül etməyə onun zamanı yuxudu. Gecə-gündüzün gedib-gəlmə, yorqün düşüb yatmaq, qıs[s]altmışdır."Hər nəyə başüstə de! Laçın!quludun ya indi qul olubsan?" Ağlına yerləşmirdi. Atasının sözü yadına düşdü:

«Yaşayış ağır və rəhimsizdir. Amma sınımamak gərək.!» Və artırdı:

«Çoxda zalimdir!»

Belçəni doldurdu torpaqla tez-tez sərəndin döşünə vurdu.

O gün axşam memar duvar altından canın qaçından əmələnin "hə(a)qqin" verdi Umuda dedi:
«Buda Əsgər-in adiresi. Sabah ,cumə,hamı evdədir,polu aparıb versən onun evinə yaxcı olar.»
«Aparıb yetir[ə]rəm.»Umud dedi.
Laçın atasıynan danışandan sonra:
«Onun əhvalın soruşmaq üçün, olar məndə gələm?» Umuda dedi.
«Bu işlərə qarışma! Sən hələ uşaqsan!»
« Mən uşaq dəyiləm. 16 yaşındayam.»
« Elə odur ki uşaqsan da. Hələ 18 yaşın olmu[a]yubdu.»
«Bahana gətirmə! Bir yol de yox,qurtar.»
«Yox!»

□

«Yolda saysız ayaqlar
quşların yatı çağı.
Oğurlayıblar çörəki
daş altındadır çörək.

Qarın ac,əli boş
evə dönmək gərək.

Laçın bala!Qal!
Cum Şirin yuxulara!
Çörək ağrısının
qurquşum durasın
goy mən kəsim.»

«Ax!Ata!Ata!
Ağrıdan məni uzaxlatma!
Uyanış kabuslarımı
daşımağa gucum yox!

Apar məni özünlə
ağrı-əmək içinə!»

Subh qarğa yuxudan durmamış,yolu qabaqlarına qatdılar.Qoca,cavan,uşaq.Cantalı, cantasız. Çini bəlçəli-belçəszi. Köhnə par- paltarda.Guşlar bir yerə gonan kimi bir-bir,iki-iki yığışdılar.Yirmi,əlli,bəlkədə yüz kişi .

Saat beşi görsədir. Cumə gunudu. Onlara cümə ilə şənbənin bir o qədər fərqi yoxdu.Cumədə, başqa gunlər kimi meydan dolu olar. Çox az adam bu gun evdə galib dincələr. Saat altıda yavaş-yavaş fəhlə tutanlar tapırlar.

Nəştovluqda Umud, ki yay köynəki,cinz şalvar,sport başmaq geymişdi, meydandan geçiridi. Fəhlərin içində gözü laçın ilə atasına sataşdı. geddi onlara sarı dedi:
«Salam!Ay balam,siz burda nəlirsiz?»Dodağı gülüşlü əlverdi.
«Dedik yacı olar bu gün evdə qalmı[a]yaq;iş dalıca olaq. Bir gündə genə bir gündü. Donquzdan bir

tukdə çəksən qənimətdir.» Kərəm dedi.

« İş necədi?»

«Gördüğün kimi. Bu gün əlli kişidən bəşi işə getmədi.Durmaqdan ayaqlarımız şişib.Birisi yoxdu diyə kefin necədir.»

«Axı bir dədə-balaya, balada ki qız ola, iş tapılmaz.»

«Laçınə dedim: Gal evdə qoy mən gedim!Dedi : Yox,məndə gəlirəm.Əlçəkmirda.İndi burda hamı gözün bərəliyib bizə baxır. Deyirlər bu kişidə lap səfehliyib.Biz kişi olan yerdə iş tapabilmirik,bu özü heç ,qızınada iş axtarır.»

«Bina işi arvad-uşaq işi dəyil. Hacının yanında iş tapmağınızda bir xoş təsadufdu.»

« Sən hara gedirsən?» Laçın soruşdu.

«Gedirəm o axmaq kişinin polunu verəm.Ulmuya səndə istirsən gələsən?»

«Aparsan gələrəm.» Laçın gülüşlü dedi.

« Atan razı olsa gələbilərsən .»

« Qızım gedirsən get. Məndə evə gedirəm.Çörək daş altındadır.»

«Ata niyə qalma! İndi qayıdıram.»

Meydandan bir az uzaqda bir ləndover maşını xayavanın qırağında durdu. Durt kişi atıldı eşiyə, Laçın ilə umudun ustunə hucum gətirdilər. Onları qollarından tutub ,ayırub kənara çəktilər.

«Bu oğlan sənə nəyindi? Hara gedirsiniz?» Bir gəzmə Laçından soruşdu.

«İş yoldaşımıdır. Gedirik bir yaralı yoldaşın pulunu verib kefin suruşaq. Ki dünən duvar altından diri can qutardı.»

« Nə işdə işləirsiniz?»

«Bina işində.Bir hacıya bina tikirik.»

Gəzmələr Umud-u danışdırandan sonra, bir-birlər ilə pırçıldışıb dedilər:

« Gedin dua eləyin ki sözlərim tərsə çıxmadı,yoxsam işiyiz yaş idi. Xoşgəldiz.»

İncitmədən sonra elə ki onların fikiri öz yerin aldı Umud Laçına dedi:

« Bu xarabada qızın oğlanın birlikə tərənəməsinin min bir başağrısı var.Mənimdə adım it dəftərində ala itdən bəllidir. Adamı götürüb apararlar,gərək gedə eşşək gətirib mərəkə yukluyə.»

«Mən nəbilim burda adamın nəfəs almağında güdürlər.» Laçın dedi.

«Həyə,sən bilməzsən. Dünən adadan gəlibsən deyirsən bə hələ həryer adadır. Bu qunşunun, o qonşunun başı ağrıdı eliyəbilərsən qaçıb keflərin soruşasan. Yox dostum, burda sağ göz sol gözü tanımır.Qardaşda qardaşı. Ağzın dolu qan olsa tupurmə!Hamı bir-birinə özgədir.Gözün gördükcə xəbərçi,iki üzülü,hiləkar var ki sərəya duzulublər.O ki deyir sevirəm səni, irinc qəməsin vurmağa gəlib.Və başsız bədən istir. Sevgini,məhəbbəti, yaxcılığı kimsə tanımır.Çün belə bir şeylər görmüyüblər, və yaşayışlarında heç zaman olmayıb; ya anlamayıblar. Əyə birinə məhəbbət eləsən hiss edər ya malında gözün var yada canında. Başqa bir hissləri yoxdu; olanda ölübdü. Dəyərlı duyğuları diritmək, heç tarımında işi dəyil!Belə bir adamlara yas tumaq lazımdır.»

«Anlıram.»

«Yaşayış üçün hələ çox acıları dadmalıyıq.»

« Umud nədən ötür dussağda idin?»

«Hamıya bir balaca rahat yaşayış yaratmaq üçün çalışdım. Dedilər söz bircə biz diyəndi. Sən dınmə,danışma,kəs səsiyin. Əlbətə yalnız mənə yox,minlər cavana dedilər. Vurub,tutub,dağıtdılar. Ölən öldü,qaçan qaçıb qurtuldu,və tutanıda basdılar dussağa.»

«Necə olabilər ki insanlar yaşayıda işsizlik,evsizlik, dərmansızlıq,yoxsulluq üzü görmüyələr;birisi

onların hər şeyin güdmüyə;özləri seçələr nə istirlər, nə istəmir lər;bir az rahat yaşiyalar?»
«Mənədə bu sorqular qabağa gəldi. Çün hər gün onların tokkuşurdum.Uşaqlıqdan danışgaha-can.
Həmdə indi.Onlara düz cavab tapmaq rahat dəyil. Hələ lazımdı ayrılarda bu cavablara çatalar, bəlkə
icra olalar.Butun yaşayışında onların dalısica olmuşam, və indidə hələ varam. Amma o söz ki sənə
diyəbilərəm budur ki, kərək görək ayrılarda nə diyirlər,nə yol tapırlar,sözlərin eşidək.Məcburuq bəzi
şeyləridə kitablarda axtaraq, öz zindəganlığımızda ağır-yungul edək və özümüz bir yol tapaq.Vaxt
oldu sənə bir şeylər taparam, blkə yardımcı oldular.»

Laçın ilə Umud xiyavanda , tustu və səs- kuv arasında , "rəh bə rəh" maşınların gəlib-getməsində,
danışa-danışa Əsgərin evinə gedilər. Sonra Laçın öz evlərinə qayıtdı.

«Gəl qızım gəl! Nahar hazırıdı.Hən,de gorum yazıq kişidən nə xəbər var?» Kərəm dedi.

Qız doluxlanarkən:

«Ata,Əsgər əmi "gildə" yas idi!Evə girmədik.Pulu qapıdan verib qayıtdıq.

O mərixana da dı.Amma uşağı ölübdür!»Və yaş Laçının gözlərindən pırıldadı.

□

!Bala,Laçın»

Kimsə səni anlamaz

Suyu iç elə

«!Və çörəkədə

« ?!Ata! Şorakəndə buğda»

Nə buğda gövərdi»

«!nədə söz

«!Quşların köçü»

«!Duz»

«!Quru göl»

.Acı keçmişlər»

.İtən gələcək

«.Dalımdaki yük

.Zamanı daşıyıram mən»

Ortadadır

«.firtanalı dalğalar

.Qaranlıq düşübdü

.Laçın və Kərəm işdən gəlirlər. Xiyavan qalabalıqdı

.Hamı tələm-tələsik istir evə qayitsin.Yük daşıyan maşınların səsi,adamların uca-uca danışığı,duz
torpağın tozu havanı bürümüşdü

Kərəm yolun ortasında durub girdə börkün yuxarı verdi.Və qaraşın üzündə əlin yastı burnuna, qalın
bığlarına çəkib Laçına sarı dedi:

«Evdə yeməğ[k]ə bir şey yoxdu.Yol üstündə tapılmaz.Sən çox yurğunsan,evə get!Qıçların dalınca gəlmir.Mən gedim bir az ayın-oyun alıb gəlim.Tez qayıdıram.»
«Olsun ata, tez qayıd!»-Laçın bir yorqun səs-inən cavab verdi.»

O evə yetişənəcən piyada çox yol gəldi.Yolda ucu-bucaqsız fikirlərinin ardın tutabilmədi.Gözləri öz-özünə yumulurdu, və beyni sözünə baxm(ay)ırdı.Diyəsən işdən düşmüdü. Balaca həyətdən keçib bir üç-ü-dört otağa girdi,ki köçdən sonra kiraya tutmuşdular.Onlar keçinmək üçün yalnız bir otaq varıdı,ki bir bucağına yeyib-içmə hacatların,obiry bucağada yastıq, yorğan-döşək yığmışdılar.Və iki güldən , içində qızıl güllər, pəncərə qabağında idi.Otağın tərkin,döşəməsin, bir köhnə kilim örtürdü.

Laçını aclıq,yuxusuzluq,yurqunluq və ürək çırpınması bərk sıxırdı.Pəncərəni açdı.Yaylıq məntor və cantasın otağın bucağına qoydu.Sırfanı gətirib saldı;boşqabları düzdü.Birin atasına birində özünə.

Sırfaya gözsalandə gördü bir boşqab əskikdi!Getdi birində gətirid.İstədi onu düzsün, gördü sırfə boşdu!

Pəncərəyə sarı baxdı, gördü bir kişi ağ paltarda, boşqaba bir duzlu sonanın cəndəkin goyub buyur deyir.

.Biləsin qorxu basdı
.Kim siz?» Səsi titirərək dedi»

Cavab gəlmədi.Laçın yerində donmuşdu:
«Al! Yemək datlıdır.» Kişi əlini tərpatməklə qandırdı.
O uzun iti puçağında görstdi.İstədi belə desin ki, özü sonanın başın kəsib və onun əti hələldi.

Laçın əli-ixtıyarsız yavaş-yavaş ona sarı çəkildi,elə ki yuxuda yeriyərdi. Kişinin üzü bəlli dəyildi.Onun üzü, qızın yuxuda gördüyü natanış adamların üzünə bənzirdi.O vi[u]qarla pıçağın laçının boynuna sarı apardı və birdən iti bir hərəkətlə qızın boğazın vurdu! Ki Laçın onun biləkin göydə tutdu.O yekə cəndəyin qızın üstünə saldı.Laçı dalı üstə yerə dəydi:
«A...t...a!» Onun əl- ayağı altında başı üzülmüş quş kimi çabalayıb çığırdı.

Kərəm qapıdan girdi.Laçın kilim üstündə əl-ayaq çalırdı.
«Laçın!Laçın!Gəldim bala !» Deyib onu bağrına basdı.
Laçın gözün tikdi atasının gözünə və bir neçə an elə qaldı:
«Gec gəldin, boğazım qanlıdı? » Sonra titirən səslə dedi.
«Yox qızım, sən sağsan.Bir şey olmuyubdu ,niyaran olma!»
«Ata məni yalnız qoyma! Boğazıma pıçax vururlar. Çörək yox, quşların cəndəyin buyur deyirlər.Təbib deyib yalnız qoyma məni.»

«Yox,səni yalnız qoymaram .Kefiyin saz saxla. Birlikdə getməməkdə çaşdıq.Amma bunu bil ki bu şeylərin hamısı keçəcək. Geçən ilin qar- yağışı kimi.Bu oyanış qorxularının sonu var.Niyaran qalma! Bircə ağrı-əməkin sonu yoxdu. Qalx ayağa çörək gətirim. Acsan.»

«Ha zaman qurtulacaq? Mə qorxu yuvası olmuşam. O zaman qurtular ki daha mən yuxam. O zamandan ki göz açmışam hər şeyi bir-bə-bir əldən vermişəm.Bacı,qardaş, dost,ana. Bircə siz qalıbsız mənə,qorxuram sizidə əldən verəm.Doğub böyüdüğ(g)üm yeridə əldən vermişəm.O yeri ki daş-qumuna,ot-ələfinə,çay-çəşməsinə, dalğalarının ətir-iyisinə vurulmuşdum.Elə ki Kəhəri Lalənidə məndən aldılar.Ata! Sənnən suvay kim mənə qalıbdır? Sevgi ilə dərş oxurdum onuda əldən verdim.

Mən hərşeyimi itirmişəm.İndi həryerdə öz eitginlərimin dalıca gəzirəm.Əldən getmişlərin qorxsu məni dəli eliyibdi. Burda bir "kuçux" kimi düşmüşəm sənin dalınca, istəmirəm bircə dirəyimi əldən verəm,yalqız qalam.

Həmişə quru sevinirəm, ki böyüyəcəyəm,"sah-kələf"bir iş tapacağam, özümə ev tikəcəyəm, atama yetişəcəyəm.Amma hərgün ki keçir lap umudsuz oluram; və daha artıq qəm qorxuya cumuram.Yaxcı şeylərin hamısı "biləmə" xoş-xiya yuxu gəlir,tərsinə,pis acı şeylər yaşayışımı yaradırlar. Bilmirəm,öz axır-aqıbətimizdən çox qorxuram. Yaşayşın duzəlməsinə heç bir umudum yuxdu. Bir zərrədə.Bilmirəm hərşey niyə belədi,ya belə olubdur.Bəlkədə zalım fələk bizimkin belə yazıbdır.»

«Bala məndə bilmirəm hərşey niyə beldir. Amma bunu bilirəm ki insan bilmədiği şeylərin adın fələk qoyubdu. Onları bilsə fələkdə işdən düşər.Gızım,sən hərşeye əldən veribsən,məndə vermişəm.Başımıza gələnlər üçün özümüzü aradan aparmaq gərəkli dəyil. Geçmişə fikir vermə,burax! Geçmişin düyünü geçmişdə qalib,açılan dəyil. Gələcəkə fikir verməlisən.»

«Bilirsiz,öz əlimdə dəyil.Tutmaca gələndə ixtiyar işdən düşür.Heç hiss eləmirəm necə cumuram.Əl çəkmirlər da.»

«İndi bir balaca iş tapmışıq başımızı dolandırırıq;işsiz dəyilik. Ayağımız burda bərkidi göndərrəm dərsiyin oxuyarsan.Adadan-da biryolluq ələkməmişik,orda yaşayış yeri olsa qayıdabilərik.Xıyalın rahat olsun. Obiri tərəfdən, biz bu tufanlardan keçmişik. Dəmir idik polad olmuşuq.Gərək heç zaddan qorxun olmasın.Bizi dəyirmanin bu yanından ölü salsan, oyanından diri çıxarıq.Tərsə fikirləri birax! Sənə bir qadin işidə taparıq.Dərsiyin oxuyarsan,özüyən evdə tikərsən.Dur sırf başına, acıq!Şamdan sonra istirəm sənə Koroğlu və Əsli-Kərəm-dən oxuyam. Bir misra sən oxuyarsan,birində mən.»
Eləki Laçın nağılların adın eşitdi başladı:

«Atəş kərm, tüssi kərm, yan Kərəm! Ata,gəl!»

Krəm ikimci misranı oxudu:

«Əsli olsun sənə qurban,can Karm!»

«Qul diyərlər qulun boynun burarlar.»

«Qullar qabağında gedən tirəm mən.»

«Kərəm yandı, əsli yandı,mən yandım.»

«İndi onların eşqini mən inandım.»

□

«Ata!

Damcı-damcı qan
dəniz-dəniz əmək
dənə-dənə inci
üst-üstünə düzürük.

Öz əllərimizlə
yeni bir qat tikilir
öz kürəmizdə!»

«Laçın,bala!
Bu nə hekmətdir
bələ bir əllər

belə çılpaq
bələ bom-boşdur?!»

Laçın xiyavan da, təzə ütülü paltarlar əynində, bir sak dalına, fikirli, iti addımlarla, xalqın içindən keçir.

Hava istidi. Gəzmələr çapırlar. Hamı onların yürüşündə qalıbdır. Qoca cavan, uşaq böyük, evli subay. Həm də, yolüstündə sütəmər uşaqlara pəmperz dəyişmək. Ki yerlərin batırılmış ağılı[a]yıb- çığırdırlar. «Bacı! Uşağı yolun ortasında lüt eləmişən ki nə olsun, körmürsən hamı baxır?!»

«Qoy get ağa! Qoy get! Sıçıb hər şeyə!»

Laçının gözündən bir şey yayılmır. Amma çox düşüncəsi ayrı yerdədi.

Umudun yanındadır. Fikir elir iş yoldaşı qızıl gülə bənzir. Sözündən həm dinc əlir, həm də ağrı. Öz-özünə deyir:

«Hərə bir təhərdi. Kimi obirsi təkin dəyil. Qızıl gül xarsız olmaz, heç göyül qubarsız olmaz.»

Bu düşüncədə barmağın qoyub zəngin üstünə basdı. Bir neçə an sonra Umud xiyavana baxan pəncərədən başını çıxardı:

«Gəldim!» dedi. Və qapını açdı.

«Salam. Necəsən, yaxcısən?»

«Yaxcıyam.»

«Gəl üstə!»

Laçın qapıdan ki girdi hər şeyi gözdən keçirdi. Kitab qəfəsəsi, yazı mizi, aşıbazxana hacatları, məkəti, və həblə ayrı qıvır-zıvırı.

«Umud elə bir otağın var?»

«Bəs nə? Diyirsən neçədənə varımdı. Kefin yaxcıdı? Buranında kirasin ancaq verəbilirəm. Əyləş!»

O oturdu:

«Niyə duvara bir əkizdən zaddan vurmamısan?» soruşdu.

«Hələ bir şey tapmamışam.»

«Bir şey gətirmişəm. Bəlkə sevdin.»

«İşin rast olsun. Mənə But düzəltmə! But-mutunan aram yoxdu.»

«Yox! But dəyil. Bir daraqdı.»

«Daraq?!»

«Hən, daraq.»

«Baxım.»

Laçın sakdan darağı çıxartdıb ona verdi.

«Ahan, "sunbul daraq" di! Küləşdən. Dişləri qılçıx[q]lı sunbul, dəstəsi gızıl küləş. Buda askısı.»

«İndi xuşlursan, ya qaytarım aparım?»

«Yox! Əllərin ağrıməsən. Çox gözəldi. Özün toxuyubsan?»

«Həyə, öz işimdi. Adadan gətirmişəm. Toxumaqda əli suluyam. Hər şey əlimdən gələr.»

«Bəs de hünərmənd adamsan. Dostum!»

«Sən necə? sənənin əlindən nə gələr?»

«Düzü heç zad. Mənim iki gözüm var, bir qələmim. Görərəm yazaram.»

«Elə oda bir hünərdir.»

«Bilmirəm, belkə.»

«Navaxtan yalqız yaşırısan? Ata-anan heç bura gəlib eləllər?»

Umud ki yazı mızının sınıq-salxaq səndəlində oturmuşdu:

«Çoxdandı. Həyə, hamı başvurur. Bacı, qardaş, ata-ana. Amma az. Çox mən onları yoxlaram,» dedi.

«Niyə yalqız yaşırısan? Məyə onların yanında sənə yer yoxdu?»

«Niyə, var. Amma mənim suyum kimsəynən bir arxa getməz.»

«Bəllidi. Öz günahındı. Hamını sancırısan. Səndən irax[q], biləyən bir şey olsa, nuxuş olub düşəsən, nə eliyə bilərsən?»

«De, burda ölüb qalıb qoxusam.Öldüm də ki öldüm. Cəhənnəmə- tunə!Az fikirim var hələ ölümdən sonranıda düşünəm gərək?Ayrıları tıncıq iyimdən xilas olmaq üçün işlərin görərlər. Gəl! Bu boşqab da burdadi, istədin yiyərsən.Bağışla! Almadan suvay bir şey evdə yoxdu.İndi çayda qoyaram.»

«Olsun. Önəmli deyil.»

«?İş dalıcaydın,necə oldu»

« Səbzə kərxanasına geddik ki arvad-kişi işlər.Bir xəbər yoxdu.Bir neçə ayı yerədə gərək başvuraq.»

«Kompüter kərxanasınada gedin. Orda hamı arvadlar işlər.»

«Hətmən.»

«Yacı oldu özün gəldin.Kitablara bax,hər hansı dərdiyən dəysə götür.İstədim özün seçəsən.»

.Onlar taxçaya sarı gəddilər

.Çeşitli mövzulara bir şeylər tapabilərsən,» Umud dedi»

: Laçın qəfəsədən bir kitab çıxartdı ünvanın oxuyub dedi

«!Başadüşmədim»

«!Bu uşaqlar üçün deyil»

«.Umud incitmə!Qoca kişilər kimi danışsən. Eləbil özün çox yaşlısan.Təzə 21 yaşında olubsan»

«.Yalnız! 22 yaşındayam»

«?Yaxşı, 22, ki nu[ə] olsun»

«.Laçın bir sıra adamlar cavan əkən qocalarlar»

«Adamların bir parasının düşüncəsi də təzə gənclikdə yetişər.»

«.Düzdü»

«.Bəs de görüm bu nə demək istiyir. Yoxsam acıqdan bunu aparacağam»

«.Apara bilərsən. Amma mənim nəzərimcə yaxşıdır 18 yaşından sonra ya qala»

«?İçində nə yazıblar»

«?İnsan hardan gəlib,har gedir? Belə bir şeyləri bəhs edidir»

.Atam deyir insan yerdən gəlib,yerə gedir.Gül kimin gəlir, tikan kimin gedir»

«Göy ot təkin bir gün bitir, obiri gün solub aradan gedir

«Buda bir nəzərdi.»

«Ağılnən düz gəlmir?»

«Gəlir,düzdü,amma kəsirdir.»

«Niyə?»

«Demir yaşayış hansı çeşitlərlə anamlı olabilər.Bəlkə onu yaxşılaşdırmaqla-əlbətdə hamıdan ötür-anlam tapar.»

Laçın söz arasında qəfəsədən bir dəftər çıxarıb soruşdu:

«Buda kitabdır,əlnən yazılıb?»

«Həyə,oda bir kitabın əlnən yazılmış üzüdür.»

Laçın kitabın ünvanın oxuyub və baxışın Umudun yaşıl gözlərinə tikə-tikə soruşdu:

«Mənzuru elə bizim bu öz işimiz və muzdumuzdur»

«Həyə,düzdü.»

«Bunu aprram[aparacağam].»

O bir şer kitabı və bir romanda seçdi. Sonra onlar oturdular yemiş yeyib çay içdilər.

Umud üzünü ona sarı dedi:

«Laçın bir şeyi gərək sənə deyim.Ürəyimin dibində bir qorxu kök bağlıyıb.Üzümdən ötürü yox, tərsinə, səndən ötürü. Gorxuram, yaşayış məsələrin anlamaq çalışmasında, çətinliklərə düşəsən.Niyə ki bu xarabada fəhlənin haqqı yoxdu çox şeyləri bilə, elm sahəyə ola.Haqqı yoxdu iş dostları ilə çox gedib-gəlməsi ola.Buna görə ki onların əl və fikir birliyindən qorxurlar.

Gəzmələri görürsən ki hər yerdə sülənirlər; hər nəyi güdmək üçün onları tikiblər.

«Qələt elirlər mənim örgəşməyim babağın alırlar. Mən həm dərsimi oxuyub qurtağacağam, həm də hər nə sevdim oxuyacağam.»

«Təhsil məsələ deyil. Kitablari özün oxuyarsan, gedib imtahan verərsən.Çətinlikdə olsa yardım edərdim . Qışdada çox vaxtımız var.»

«.Bu işdən ötür[ü] atamla danışmalıyam. Dərdimi anlamağın üçün çox sağol»

«Ayrı mövzular üçün gərək fikrin başında olsun.Lazımdır bəlaya düşməyəsən. Oxuduğun şeylər

gərək birisinin əlinə düşmüyə və ya birisinin onlardan xəbəri olmuya. Tikrar elirəm.»

«Olsun. diqqət edərəm.»

«?Bəs bu mövzuda sənə bel bağlıya bilərəm»

«.Söz yox. Xiyalın rahat olsun»

«.Umudluyam etimadımı saxlısasan»

Laçının baxışları ki onun seyrək bığlarına, yumurta şəkil fikirli üzünə və çatma qaşlarına tikilmişdi
«Arxayın ol!» dedi.

«Bəs sabah, iş başınacan.»

«Sabahacan.»

Laçın eşiyə çıxıb evə sarı yola düşdü. İkinci, sahat durtdu. Yolda iki uşaq, qız və oğlan, saz çalib adamlardan pol yığırdılar. O bir az onların yanında dayanıb sazın səsinə qulaq asdı. Gəzmələr yığıncığı dağıtmaq üçün- ki uşaqları dovrələmişdi- tapıldılar. Onların birisi uzaqdan Laçınə sarı bağırıdı:

«Xanım dur! çərqət...?»

Laçın daha durmadı. Yekə və iti addımlarla uzaqlaşdı. Gəzmələr düşdülər dalıca. O götürlandı. Girdi küçəyə və dal-küçələrə. Bir qapının yanı açıqıdı. Girdi içəri, qapını bağladı. Bir az sonra qapının dalından gəzmələrin səsin eşiddi ki

«Burda dəyil,» diyirdilər.

Ev sahabı bir qoca arvad idi:

«Gızım nəməne olub, beşərəflər qovalı[a]yıblar?»

«Bəli»

«Çərqətindən bəllidi, züvüb düşüb boynuyan.»

Laçın çərqətini düzəltdi.

«Sudan, zaddan ,bir şey içmirsan?»

«Yox! Çox sağolun. Daha zəhmət vermirəm.»

«Bəs gəl dal-qapıdan get! Əyə burdan getsən olabılar genə ələ düşsən. »

O qoca arvada xuda-hafiz deyib evə sarı getdi.

«Laçın! Sənə arxayın olabılarəm?» yolda dodaq-altı deyib öz-özündən soruşdu.

□

« Ata!

Yuxulu gəzmələrimdə

avarayam!

Harda quylayıblar

?diri-diri gündüzlərimi

Hardadır o uçuş qanadlarım?

Ki uşağı-böyüğü

bələ yatıb

gecənin qurquşumunda

və darda...?»

«Gızım!

hamı qullar

avaradılar.

Hamı qullar

yaralı

ac

zəncirdədilər.

Burda hamı güllər

yatıb

gecənin qurquşumunda
və darda.»

«Qayığım
atım
yaşıl çisginli dağlarım
coşğunlu dalğalı mavı sularım
gümüş ay işığı
yağışım qarım
hardadır o uçuş qanadlarm?
Ki uşağı-böyüğü
bələ yatıb
gecənin qurquşumunda
və darda?»

Həmiçə gözüm yoldadır
qulağım səsdə
butun varlığımla
yaradan qayıq
axa o dalğalar ustə.
Qurbətin dənizi yox
suları dayaz
gözəl balıqlar ölür
.kirlı sularda
Hardadır o uçuş qanadlarm?
Ki uşağı-böyüğü
bələ yatıb
gecənin qurquşumunda
və darda?»

Gecə kölgəsin ay işığında yayıb. Bir bətər yel duzlu toz-torpağı tovluyub Laçının baş-gözünə çırpır. O ayaq yalın başı açıq, dizlərinəcən uzun, qolu qıssa, incə donla bir xəlvət xıyavanda ki burda-orada yarıyaca yanmış evlərindən tustu qalxır, dəlilər kimi avara baş-alıb gedir. Bir ağır səssizlik hər şeyi bürüyübdür.

Xıyavanın bir tayında sıraya düzölmüş dar ağaclarında adamlar tərpnörlər;
obiri tayada bir sıra adam yatıb-oturub ya ayaq ustə durarkən gözə dəyir. Kirlı əski paltarlarda, əl-ayaqları bağı. Və hamı səssiz. Bircə baxış telləri gedib-gəlir. Bir pəncərənin dəmir milləri dalından bir baxış teli ona sarı gəldi:
«Qız, sən burda nə elirsən?»
«Umudnan Kəhəri axtarıram.»
«Umud o uzaqlardadı.»
«Kəhər nəcə? Bəs Kəhər hardadır?»
«Kəhəri bilmirəm.»
İstədi soruşsun:
«Sən kim sən?»
Amma daha pəncərədə kimsə yoxudu.
«Dəliyə bax! Dəliyə!»-Ozaqdan gəzmələrin səsi gəlirdi.
Meydan olan taydan qulağına səs-kuv gəldi.
«Uşaq, çəkil qırağa! Duşərsizdir. Dəli olarsan! Yaxınlaşma! Əl-ayağın bərk bağla...»
Laçın meydana sarı getdi. Qadın kişi, uşaq gənc bir yerə yığışmışdılar. Və camaatın içində qəssab iti böyük bıçağın görsədirdi.

«...Çox itidir. Ağrı çəkmiyəcək. Gözüyün yumub-açana başını bədənindən ayıracağam. Qan fişiltısı az çəkəcəkdir.»

Laçın yığınağa girdi. Kəhəri, əl-ayağı bağlı, yerə uzadmışdılar.

«Kə...hə...r!»-o atı görcək bağırırdı. Və səsi hər yerdə cingildədi.

Butun baxışlar Laçına yarı döndü.

Və Kəhərin duru baxışı, eybelə ayrılıq uzaqlıqdan sonra. Laçın onun üz-gözün öpüb qassaba sarı:

«Onu burax!»-dedi.

«Kərəmin qızı! Pulunu vermiyəncə azad eləməm. At mənimdi. Onu almışam. Çörəkim çıxma gərək.

Dərisinə bir qucaq pul vermişəm.»

«Onu burax, gəl evdən puluyun apar!»

«Yaxşı. Bu oldu genə bir söz.»

Laçın qəssabın əlindən bıçağı alıb atı qurtardı. Və onu minib Umudu aramaq üçün xıyavandan çıxdı.

Yağış yağırırdı və orda-burda incə-incə arxılardan qan axırırdı...

«Ata! Burada göydən qan yağır! Kimsə-kimsə ilə sırdaş deyil. Hamın fikiri qarın və göbəkdan aşağı yanındadır.

Hər şey mənən özgedir. Həmişə qəribəyəm. Heç bir yaşayış hissi biləmə əlvermir. Adanı onuda bilmirəm. İçimdə bir boşluq hiss elirəm ki bir qoyu kimi məni öz kamına çəkir.»- Laçın Kərmə sarı dedi.

«Qızım! Harda rahatsan gedək ora. Amma dərdədən qaçmaq çətini açmaz. Dayanmaq və vuruşmaq gərək. Əyə dərdədən qaçsan, dalınca gələr;

və hər yerdə əli yaxanda olar.»

« Ax at! At!

Hardadır o uçuş qanadlarım?...»

Umud şama onlarda idi. Sırf başında:

«İstəmirsən bizinə gəlib adaya bir baş vurasan?»- Laçın ondan soruşdu.

«Çox sevinərik. Gəl gedək oranı bir gör.»- Kərəmdə artırdı.

«Məndə sevinərəm. Amma indi gələbilmərəm. Gəlsin sonraya.»-Umud dedi.

Laçın:

«Niyə?»

«Mənim bu konaz, iş dostlarım üçün arzularım var, bəlkə onların bir bölümünə çatdım. Mən gərək örgəşib örgədəm.»

«Həmişə yalnız?»

«Adam yalnız doğulur, yalnız yaşayır, yalnızda ölür. Yaxşıdır ki özünü bir sıra uydurmalarla allatmıya (aldatmaya). »

«Deməli bir sözüüm yoxdu. Bəlkə sən haqlısan. Qor, yalnız bir an işarar və sonra əbədi sönər.»

«Elə odu ki istəmirəm onu əldən verəm.»

Getmək zamanı Laçın qapıyacan Umudlə ayaqlaşdı və ayrılarda onu bağrına basıb yey(g)in qayıtdı...

Sübh eləki Kərmə yuxudan durdu Laçın yerində deyil idi. Tələsik həyəətə çıxdı. Gördü o orda, ölü kimi yerə sərilibdir.

□

İdarənin zərzəmisində Laçını üzüküylü lüt bir əski təxt ustə yatıdıb və əl-ayağında təxtə bağlayıblar. O özüdə yaralı, qan içində hüşdən gedibdir.

Ağac səndəllərin yanında ik gəzmə durub bir-birilə danışirlar:

«Danışdı?»

«Yox! Bir söz demi[ə]yib.»

«Adı nədir? Hardan gəlib, nəkaradı?»

«Çün telfon eləmişdilər gedib onu gətirdik. Kərzanada işçilərə deyirmiş ki :Gərək onların sindikası olsun, yoxsa kimsə bilələrinə bir iş görməz.»

«İtin qızı səndikalistdir.Cücə toyuq olmamışdan isti[ə]yir rejim dəyişsin. O gərək diri qalib danışsın.Biləsin vurub dağıdıbsız. Amma möcüzə eliyəbilmi[ə]yibsiz.»

«Çalışdıq oyadaq oyanmadı.»

«Halı çox qolaydı.Götürün onu mərixanaya. Əyə tələsməsək buda obiri kimi burda öləcək. Elə ki kim və nə kara olduğunuda bilmiyəcəyik.Gərək ağzı açılsın.»

Onu maşına qoyub və üç gəzmə ilə mərixanaya apardılar..»»

□

Eləki Laçın gözün açdı Kərəmi başı üstə gördü:

«Ata mən hardayam?»

«Qızım sən evdəsən.»

«Umud hardadır?»

«Umud Ürəyindədir.»

«Bəs kəhər ,kəhər hardadır?»

«Kəhərdə evdədir ,niyaran olma»

«Evdə kim var?» Bir səs gəldi.

«Gedim görüm qapuda kim var.»Laçın qalxıb dedi.

«Buyurun». O eşiyə çıxıb dedi.

«At var.İndi onu hazırlaram».

Laçın qayıdı atasının danışandan sonra Kəhəri eşiyə çəkdi.

Onlar yaralını caddəyə yetirib, şəhərə göndərdilər. Cavana maşında yer olmadı.Galdı ayrı bir maşınla getsin. Amma maşın tapılmadı.

«Gəl gedək bizə qonaq ol! İndi daha maşın tapılmaz. Sabah gedərsən». Laçın dedi.

«Çox sağ olun. İstəmirəm sizəi incidəm. Elə buralarda bir yer tapıb yataram.Və Sabah subdə gedərəm». Cavan dedi.

«Bu nə sözdü? Siz bizim qonağımızsınız.Gəl gedək».Laçın dedi.

Onlar kəndə sarı yola düşdülər.

«Nəzərə tanış gəlırsiz .Eləbil bundan qabaq sizi mən bir yerdə görmüşəm.»Laçın yolda dedi.

«Olabilər.Biz dağa görə çox buraya gəlmişik. Bəlkə də mənə görübsüz.»

«Sizin adınız Umud-du?»

«Umud? Hən ,belədə deyib çağırmaq olar.»

«Siz o məhbus daneşcu-suz ki fəhləlik eliyir?»

«Həyə. Amma siz bunları hardan bilirsiniz?»

«Mən bir zad bilmirəm. Mən yalnız öz kabuslarımı tanırım.»

«Kabuslarıy[n]ızı?!»

«Hən. Kabuslarımı . Meylin var onları hiss edəsən?»

«Çox maraq-nan.»

«Baxın:

Laçın atınan çaparaq gedirdi. Kəhər birdən-birə durdu.....»

Laçın sözün qurtardı:

«Neçə il dərş oxuyubsan?»Umud soruşdu.

«Doqquz il. Qardaşım məni həvəsləndirdi, yazmağa. Dərsimin kənarında başqa kitablarda oxudum. Çoxlu kitablər. Amma onu tutub apardılar və heç bir xəbər-ətər də olmadı. Bilmirəm başına nə bəla gətirdilər .Hərdən bir onu yuxuda görürəm. Bir gecə yoxuma gəlmişdi, üzümü ellərinin içinə tutub ağladım. Dedi ağlama! Çalış yerimi doldurasan. Amma mən bu xarabada, heç nəyinən nəcə eliyəbilərəm onun yerin doldaram? Bilmirəm... Onu apardılar, nə səsi çıxdı nədə səmiri. Hər yerə qaçdıq heç bir xəbər olmadı, geddi ki geddi, eləbir heç yoxudu. Doğulmamışdı. Daneşqahının üçümcü ili idi. Onu apardılar, mənənin atamıda dəli elədilər. Buda bizim yaşadığımız çevrədi, görürsən hər şey daş-duza dönübdü. Axır-aqıbetimiz,sonumuz bu...»
«Qalmışam. Qalmışam nə deyim. Bəlkə də həyat öz yolun tapdı.» Umud dedi...
**

Qaranlıq düşmüşdü. Kərəm sahilde, niyaran gözüyola ıdı.Quşların quşsəli səmindən, ölümcul dalğalardan, duzlağın iyisindən, özünü kədərli hiss edirdi.Ozaqda bir nəçə qərəlti sallana-sallana onasarı gəlirdi.
Eləki onları tanıdı könlü rahatlaşıb onlara sarı geddi.
«At! Bağışlayın ki gec gəldim. Qonağımız var». Salam verib dedi.
Kərəm qaranlıqda qonağa baxıb:
«Salam , Umud oğlum sən hara bura hara?»Dedi.
Və onu bağına basıb üz-gözündən öpdü.
«Kərəm əmi dağ-dağa yetişməz amma adam-adama yetişər»Umud dedi.
«Səni gördüm çox sevindim.»
«Xoşgəldin, göz üstə.»
«Qapıda səsiyin eşiddim tanış gəldi, amma yaxşı tanıya bilmədim»
«Gızın məni tanıdı. Görməmiş! Çox şaşqındım.»
«Laçın beldi. O qədər sənən deyib danışıyıq ki xatirəmiz olub həyatımın bir parçası.Hiss edirik həmişə bizim yanımızdasan. Muradin iyisin səndən alırıq »
«Öz böyüklüğünüzü,məhəbbətinizi görsədir»
«Nə xəbər? Nəcə oldu yolun bu yana düşdü?»
«Başımız bənddi, gördüyün kimi. Hərdən bir bu yanlarda başvuruq;doslarımıznan. Söylə, hiss edirəm yaşayışınız çox dəyişibdir.»
«Həyə həyat çox dəyişibdir. Laçının ana-bacısı fot elədi. Oğlum Muraddan çoxdandı bir xəbər yoxdu.»
«Hən laçın dedi; ürək dağlayandı. Bu ağır vəziyyətdə. Çoxları dərd çəkir. Qazan qaynayır, bu xarabada. Bir gündə daşacaq və daş-daş üstə qalmıyacaq.
Amma sonra nə olacaq kimsə bilmir.Genə bir cəlladın elinə düşəcəyik yada ləyaqət görsə bir adam üzli, dəyərlı hayat sahabı olacayıq.Kimsə bilməz.»
«Nə dinc var nədə həyat. Nə yuxuda nədə oyaqlıqda.»
«Hər şey kabusdu.» Laçın dedi.
Qalın bir duz dumanı həryeri bürüyürdü. Kəhər qulaqların şüşləmişdi...
**

Bir Vən maşını kərəmin evi qabağında dayandı. Bir kəndli üç kişi ilə yendilər. Kəndli əli ilə Kərəmi görsədərk dedi:
«Odu ba, ordadı, gəlir.Elə öz-özü ilə danışıır,uşaqlarından.Bu gün nahardan sonra ki zəmidan qayıdıb elə el-qolun oynadıb öz-özü ilə danışıbdır.»
Olar kərəmə sarı yügürb :
«Əmi buyur min gedək, uşaqlarının yanına»dedilər.
Və tələsik onun ellərin buxovladılar.
Kərəm onları qırağa atıb:
«Ötürün məni, ötürün. Mənim qonağım var; qızım burdadı, yanımdadır.»dedi.
«Gəl! Səni oğlun yanına aparırıq.»
Onlar Kərəmin qolundan tutub çəkə-çəkə maşının içinə atılar. Və surub gedilər.
**

Lələ Kəhərə su verirdi və dodaq altı oxurdu:
Bu ada əsli ada

Kəsilməz nəsli ada
Güllərin dərdilər
Çəmənı yaslı ada

Darya qūşlarının səsi havanı bürümüşdü.

**

Son dəfə ki Laçını gördüm tut ağacı altınad ıdı,tutluqda.

Miz səndəl.Üz-bə üz, göz-gözə oturmuşduq danışdıq. O gülürdü və bir incə yel təllərin oynadırdı.

Birdən yana baxdı:

«İki gözümə bizi güdür. Burda danışa bilmirəm, gedək...»dedi.

O şey ki heç an məni buraxmır.

Son.

برای مردم جزیره ی شاهها(شاهی)
آ. ائلیار

آنها با اسبهای سنگی آمدند
رودخانه ها را به بند کشیدند
و دریاچه را نوشیدند...!

«... لاچین می تاخت. ناگهان کهر ایستاد. دستهایش را به هوا بلند کرد و شیهه ی ترسناکی کشید. او به زمین افتاد. اسب رم کرده خود را به بیراهه زد.

لاچین میدید: دسته ای سوار که صورتکهای ترسناک به چهره ی دارند، ملبس به جامه ی سیاه و گشاد، بلند و آستین کوتاه، روی اسبان خاکستری و سفید، ساطور به دست، به سوی او میتازند.

گرد و غبار غلیظی از زیر سم اسبها به هوا بر میخواست. آنها هر چه نزدیکتر میشدند، چشمان لاچین از وحشت بزرگتر میشد. انگار میخواستند از حدقه بیرون بیایند. خواست چشمهایش را ببندد نتوانست. خواست با دست، جلو چشمانش را بگیرد. اما آنها از حرکت واماندند. احساس میکرد کم مانده زیر سم اسبان له و لورده شود. به زحمت خود را از میانه ی راه کنار کشید و به تخته سنگی کنار ساحل «آدا» تکیه داد. سواران گذشته و به سوی ده تاختند.

میدید: هوا تاریک شده، مردم دسته دسته فانوس به دست رو به سوی کوه فرار میکنند. صدای شیون و فریاد بلند است. روی زمین پرندگان سر کنده با فوران خون جست و خیز میکنند. باد تندی غبار نمک را بر سر و صورتش می پاشد. روی قله ی کوه چراغها از پی هم خاموش می شوند. و جسد پرندگان در اطراف پخش شده است. دیگر صدایی نیست. و در همه جا سکوت هست و سنگینی آن.

میدید: سوارهای نقابدار از اسب پیاده شده، و مجهز به قمه و شلاق و حلقه ی تناب دار، در چند قدمی، به او نزدیک میشوند. بلند بلند داد کشید:

« گم شوید! برید گم شوید! »

و بدون اینکه صدای خود را بشنود از حال رفت.

مارهای سمی در امتداد راه روی چمن و خاک میلغزیدند.

او دختری ست با قد متوسط و هیکل لاغر. و چهره ای کشیده و آفتاب سوخته و رنگ پریده دارد. با ابروان قلمی و لب و بینی خوش تراش، و چشمان پرفرغ. که در اولین نگاه معصومیت و مهربانی را به دل می نشاند. گیسوان قهوه پی بافته

اش از زیر چارقد آبی گلدار بیرون زده و پیراهن سرخی با گل‌های سفید تن او را تا پایین زانو می پوشاند. و کفشهای سرمه پی راحتی به پا کرده است.

لاچین، در سارای زندگی می کرد. در پر جمعیت ترین روستای آدا .

«آدا» با طبیعت زیبای کوهستانی در میان آبهای شوردریاچه قرار دارد. در گذشته با کاهش آب رودخانه ها، در تابستان تبدیل به شبه جزیره می شد. و مردم از راه خشکی با شهرهای اطراف آمد و شد می کردند. اهالی، در چند روستای بزرگ و کوچک جا گرفته و به کار کشاورزی و دامداری و کاردر کشتی و باغداری مشغول بودند. از چشمه های فراوانش آب آشامیدنی گوارایی می تراوید و محیط سرسبزی داشت. پرندگان بومی و مهاجر در میان نیزارهای ساحلی تخم می کردند. و کودکان به مدرسه میرفتند.

او بعد از مرگ مادرش ستون دوم خانواده و تکیه گاه پدرش شده بود. احساس میکرد بعد از مادرش زندگی در آدا خیلی تغییر یافته است. روی رود خانه هایی که به دریاچه میریختند سد زده بودند. بارش باران کاهش یافته و آب پشت سدها مانده بود. تعداد چاههای عمیق روز به روز افزایش یافته و قسمت بزرگی از دریاچه داشت به تدریج خشک می شد! باد به جای فرح بخشی غبار نمک را به همه جا می پاشید. خشکسالی چهره ی زشت خود را نشان میداد. کلمات بیکاری، دزدی، قاچاق، مجازاتهای بیمناک، از صحبت مردم کم نمیشد. دیگرزندگی مثل چرخهای فرسوده ی گاری زهوار دررفته ای که با جرق - جروق از میان گل و لای عبور کند، نمیگذشت. و حسرت گردش چرخ به دلها مانده بود.

لاچین آنروز اسب قهوه یی لاغراش - «کهر» - را از طویله بیرون آورده، و با مهربانی او را نوازش کرده بود. رویش را بوسیده ، و درآغوش اش گرفته بود. لاله ، دوست و همسایه یشان ، آنها را دیده و گفته بود:

«دختر کجا میری؟»

«پیش پدرم. تنهاست.»

« مواظب کهر باش!»

«کهر عشق من است.»

و سوار شده به سوی مزرعه رانده بود.

پدرش به او توصیه کرده بود بهتر است در خانه بماند. اما لاچین تاب نیاورده ، نهاری آماده کرده بود و میخواست آنرا به پدرش برساند.

کرم ، پدر لاچین، مشغول درو در مزرعه بود که با شیبه ی کهر متوجه او شد. کهر پریشان سم بر خاک میکشید ، و آرام و قرار نداشت. مرد دانست که خبری هست. گفت:

« چه شده، پس چرا تنها آمدی؟ لاچین کو؟»

کهر با حرکات غیرعادی و مضطرب اش به او فهماند که نباید وقت تلف کند. اما بیش از این نتوانست فکر و احساس خود را بیان کند.

او که بارها شاهد حال بد لاچین بود نتوانست بگوید دارد تنها خوشی و آرامش اش را- بعد از بارکشی های طاقت فرسا-از دست میدهد. و این برای او زهر آلود و کشنده است.

کسی ندانست با بوسه و صدای نوازشگر این دختر، وقتی سر در بغل او میگذاشت، و یا هنگامیکه او را بر پشت خود داشت ، چه احساس زیبایی میکرد؛ و اکنون او مثل برف ذره ذره آب میشود.

اگر هم همه اینها را میگفت آیا کسی توان درک احساس گوارای او را داشت؟ نه، کسی ندانست چه در درون کهر در جوش و غلیان است.

کرم داس را کنار گذاشت . سریع بر پشت اسب نشست و راه افتاد .

در راه مثل آدمهای چیز گم کرده همه جا را با نگاههای جویا و نگرانش واری می کرد. که چشم اش به لاچین افتاد. از اسب پیاده شد ه کهر را به درختی بست .

لاچین بیخ سنگ افتاده بود. او را بغل کرد . عرق پیشانی اش را با دست پینه بسته ی خود پاک نمود و پرسید:

« لاچین! لاچین! دخترم چی شده؟»

دختر چشمانش را باز کرد:

« پدر آمدی؟ من می ترسم!»

و گریست.

« از چی می ترسی؟»

گریه کنان:

« از آدمکها! اسکلتها! پرندگان سر کنده! چراغهای خاموش! تاریکی! باد! غبار نمک!»

« دخترم ، چیزی نیست . چیزی نیست که ترا بترساند!»

« هست . نگذشته . باز میآیند . میدانم باز میآیند . و زهره ترک ام میکنند. دو ماه است که ولم نمیکند. شما آنها را نمی بینید ولی من می بینم! هیچکس نمی بیند ولی من می بینم. میگویم ، اما کسی باور نمیکند! همه ترسشان را در خواب

رها میکنند، ولی من در بیداری آن را می برم. مثل مادر حامله ای که بچه اش را همه جا حمل میکند. آنها مرا از درون میخورند! نه میتوانم از دستشان فرار کنم و نه میتوانم جوابشان را بدهم. لال و بی حرکتم. ! پدر، من خورده و تراشیده

میشوم!»

«چرا باور میکنم. باید مقاومت کنی. سعی کن نشانشان بدهی که نمی ترسی.»

«ایکاش پیش از مادرم می مردم!»

«نه! این حرف را زن! تو باید زندگی کنی. زندگی سخت و بیرحم است. اما نباید مثل یک ترکه زود بشکنی. تاب داشته باش.»

«مرگ بهتر از این زندگی نیست؟»

«نه، مرگ بهتر نیست. مرگ پایان کار است. تو هنوز در آغاز زندگی هستی. باید به ترس هایمان غلبه کنیم. باید زندگیمان را بهتر کنیم. برای آنهم راهی پیدا میکنیم. می تونی حرکت کنی؟ بلند شو کمکت کنم سواراسب بشی، بریم خانه.»

**

دو هفته و سه روز بعد لاجین به همراه مردم در خیابان بود .
میگفت:

«عروس مردم جان میدهد!»

او میدید از آدا کوچیده اند.

اما عشق کهر و آدا از قلب و رؤیاهای لاجین نکوچیده بود.

کهر را لاله سوار می شد. و از صندوقهای سیاهی که همواره روی آب سرگردان اند، حرف میزد!

□

سکوت دیوارها ، آوای پرندگان. دریا.

غبار نمک ، روی چمنها، شبنمهای گوارا.

بمانند آواره ای پا به راه میگذاری و هیچ نمیدانی به کجا می بردت.

راههای تازه ، سخنان جدید، زندگی نو؟

اگر نیفتی، نشکنی. اگر توان دیدن داشته باشی. شاید.

درد و رنج کار ، در چشم.

نان سواره ، تو پیاده! خواه-ناخواه باید سوار را دنبال کنی.

در بند .

قفل شده به خواب.

به رؤیاهای آشفته .

به علف و گیاه. به کوه و دره. به صحرا و حیوانات.

و برکرانه ی دریاچه ، چشم به راه خروش رودخانه ها.

شاید بادو توفان، راههای غریب نبرند ات؟

«خواب؟ خواب ژرف حسرت؟»

خانه دوراست، خوابها نزدیک . لاجین دونیمه شده ای!؟

بیدار شو، دخترم! وقت کار است. بیدار شو فرزندم...!»

«پدر، خواستم گردن کهر را بغل کنم، او روی از من برگرداند!»

«خانه دوراست، خوابها نزدیک . لاجین دونیمه شده ای؟»

دردور دستها، میان برکه ها ، زالو ها وول میخورند؛ دخترم!»

روز، نان.

غروب آفتاب ، نمک.

ماه آخر بهار است.

آفتاب تازه دمیده، بر بالای دریاچه،

گسیوان زرین اش را از میان درختان و خانه ها گسترده است.

هنوز مه صبگاهی به صحرا ست.

جاجی حسین چپ چشم -معمار پیمانکار، برای حاجی زینال، در اورمو ساختمان میسازد. دو بنا، شش فعله کار میکنند. یک ماه و دو روز است. معمار قیمت تمام شده ی ساختمان را حساب-کتاب کرده ، و پول اش را قسطی، ماه به ماه، از حاجی زینال میگیرد. او سعی میکند از خرج مصالح ساختمانی و کارگران کم کرده که خود بیشتر سود ببرد .

معمار زیاد پیش فعله ها و نمی ایستاد. بنا مراقب کار عمله ها بود .

کار، صبح ساعت هفت شروع شده بود. لاجین بیل به دست ، سرند را گذاشته بود خاک برای ملاط آماده میکرد. با چارق و مانتو . و شلوار آبی کار به تن. در نزدیکی او مردی، با کلنک، یک دیوار قدیمی را میکند و بر میداشت. گرد و خاک هوا را انباشته بود. لاجین خیس عرق بود. عرق پیشانی، آلوده به غبار خاک، درچشمهایش میریخت و میسوزاند. کرم با سطل به بنا ملاط میداد. و امید، جوانی که تازه از حبس آزاد شده بود، آجر میرساند . کمی دور تر از آنها بنا و عمله های دیگر کار میکردند.

مردی با اسلحه ی کمری از آنجا می گذشت. لاجین را دید و ایستاد؛ و با صدای کلفتی گفت:
«خواهر حجاب اتو درست کن!»

لاچین روسربش را که کمی پایین سریده بود درست کرد.

امید به محض اینکه صدای مرد را شنید گفت:

«اگر راست میگی چارقدی به سر کن، بیا مشغول شو، ببینم چطور میتونی اونو رو سرت نگهداری. صدایت از جای گرمی بلند است.»

«زیادی حرف نزن! با تو نبودم.»

ورفت.

بنا با تبسم به امید گفت:

«خوب جواب پدر سگ رو دادی.»

«نه، خوب جواب اش را ندادم. برود دعا کند که زود گذاشت و رفت. میخواستم چیزی بگویم که همیشه بسوزد.»

«یک چیز. تو که درس خواندی و دانشجو بودی و آدم آگاهی هستی، پس از کجا زبان این اوباشها را یاد گرفته ای؟ نکند

آنها هم تحصیل کرده ای؟»

«آنها هم تحصیل کرده ام. من هم دانشجو بودم و هم آب خنک خورده ام. زبان اینها را خوب بلدم.»

«بدو یک بغل آجر بیار!»

لاچین اینجا و آنجا نظیر حرفهای رهگذر را خیلی شنیده بود. اما هیچ نمی دانست جوابشان را چه باید بدهد. تنها به خاطر میاورد که در آدا از این حرفها کمتر می نشنید و در مزرعه و صحرا مثل پرندگان آزاد بود. کسی نبود که به او بگوید بالای چشمت ابروست. احساس میکرد از هرطرف به چارمیخ کشیده شده است. از خود می پرسید:

«لاچین! برده بودی، یا اکنون برده شده ای؟»

عرق فکر، بیل را پراز خاک کرد و بر سینه سرند ریخت. سنگ و شنهای بزرگ از خاک جدا شده، بر پای سرند ریختند. و زیر لب خواند:

«...فلک بیا و ثابت کن

که کدامین روزم به خوشی گذشت.»

کلاغی، سفید-سیاه رنگ، قار-قار کنان از آسمان میگذشت. لاجین در حالی که نفسی میگرفت خواست به او نگاهی بیاندازد. ناگهان دید، دیوار، که شش متر طول و سه متر بلندی داشت، به آرامی تکان میخورد. و همکارش آنرا از بیخ میکند .

«عمو بدو! دیوار ریخت!»

گفت و دوید به کنار. مرد هم گریخت. دیوار ریخت و ابر گرد و خاک به هوا برخاست. صدای فعله آمد:

«وای پاهایم!»

همه برای کمک دویدند .

بنا در حالیکه میدوید گفت:

«کمک اش نکنید! این پدر سگ حق اشه که بمیره. بهش میگم دیوار را از بیخ نمیکنند، میگوید من قرار گذاشته ام کارم را

زود تمام کنم بروم. بچه ام مریض است. حالا مرگ حق اته!»

تا مردم ببینند لاجین از بازوی او گرفت و کشید و پاهایش را از زیر خاک بیرون آورد. فریاد مرگ و وای اش قطع نمی شد.

دست و پایش پرزخم بود...

آنها تا کسی صدا زدند و او را به بیمارستان فرستادند...

لاچین سرپا خشک اش زده و خود را فراموش کرده بود: کمر درد و خیسوی عرق و نگاههای غریب فعله ها؛ و کار نصفه مزد اش را. دلش مثل قلب پرنده ای که از خطر بگریزد می تپید. مرگ را در یک قدمی خود دیده بود. و یکی را نیز از دهان او قاپیده بود. به فکر زن و بچه ی مرد افتاد :

« اگر عمو می مرد کی نان زن و بچه ی اش را میداد؟ اگر از کار باز بماند از کجا نان خواهند خورد؟» با خود میگفت و می پرسید.

بنا با لحن دستوری گفت:

«لاچین، خوابت نبرد. خاک لازم داریم، عجله کن!»

لاچین جواب داد:

«چشم اوستا.»

و هیچ ندانست چرا چنین حرف شنو شده است .

شاید به این خاطر بود که زیاد شنیده بود « اگر میخواهی نان بخوری، هرچه بهت گفتند بگو چشم». برای سخن سنجی وقت نداشت. شب و روزاش به آمد و شد، خسته و کوفته افتادن و خوابیدن خلاصه شده بود. «هر چی گفتند بگو چشم!

لاچین! برده بودی یا اکنون برده شده ای» به عقلش نمی گنجید. حرف پدرش را به یاد آورد: «زندگی سخت و بیرحم است. ولی نباید شکست. » و افزود: «خیلی هم ستمگراست!»

بیل را پر خاک کرد و بر سینه سرند ریخت.

آن روز عصر معمارمزد فعله ای را که از زیر دیوار جان سالم بدر برده بود به امید داد و گفت:

«این نشانی عسگر. فردا ، جمعه، کار تعطیل است. بهتره پول را ببری در خانه اش بدهی.» امید گفت|:

«میرسانم.»

لاچین بعد از صحبت با پدرش به امید گفت:

برای احوال پرسى او، همیشه منم بیام؟

«تو خودت را قاطی این کارها نکن! هنوز بچه ای!»

«من بچه نیستم. 16 سالم است.»

«برای همین است که بچه ای. هنوز 18 ساله نشده ای!»

«بهاهه نیار! یکبار بگو نه، تمام کن!»

«نه!»

□

« پاهای بیشمار به راه

هنگام خواب پرندگان.

نان را دزدیده اند.

زیر سنگ است، نان .

با شکم گرسنه، دست خالی

باید به خانه برگشت.

لاچین فرزندم ! بمان !

در خوابهای ناز فرو شو!

بگذار قله سربین رنج نان را

من در نوردم. »

« آه پدر! پدر!

از رنجت دورم نکن!

توان بردن کابوسهای بیداریم را ندارم.

مرا با خودت به میان رنجها ببر!»

بامداد، پیش از آنکه کلاغ از خواب برخیزد، راه افتادند. پیر، جوان، بچه. با کیف و بدون کیف. بیل به دوش و بدون بیل. مثل نشستن پرندگان بر جایی ، یک یک، دو به دو جمع شدند. بیست، پنجاه، و شاید هم صد نفر.

ساعت پنج صبح را نشان میدهد. روز جمعه است. برای آنها جمعه و شنبه زیاد تفاوتی با هم ندارند. در روز جمعه هم میدان مانند دیگر روزها پرمیشود. کمتر کسی امروز درخانه مانده و استراحت میکند. ساعت شش، آنها که عمله لازم دارند کم کم پیدایشان میشود.

چاشتگاه امید با پیراهن تابستانی، کفش ورزشی و شلوار جینز از میدان فعله ها میگذشت که چشمش به لاجین و پدرش افتاد. به طرف آنها رفت، دست داد و با لیخند گفت:

« سلام. دوستان، شما اینجا چکار میکنید؟ »

کرم گفت:

« فکر کردیم بهتر است امروز درخانه نمانیم و بدنبال کار باشیم. یک روز هم یک روز است. از خوک یک مو هم بکنی غنیمت است. »

«وضع کار چطور است؟»

«همچنان است که دیده ای. امروز از پنجاه نفر پنج نفر سر کار نرفتند. از ایستادن پایمان ورم کرده. کسی نیست بپرسد خرتان بچند است.»

«آخه برای پدر و فرزند، مخصوصاً فرزند هم که دختر باشد، کار پیدا نمی شود.»

«به لاجین گفتم: بمان خونه، بگذار من تنها بروم. گفت: نه، من هم میام. دست بردار نیست دیگر. حالا اینجا همه با چشمان برآمده مارا نگاه میکنند. پیش خود میگویند این مرد دیوانه شده. ما ها کار پیدا نمی کنیم، این هم برای خودش، و هم برای دخترش کار میخواد.»

«کار ساختمانی کار زن و بچه نیست. کار پیش حاجی هم یک تصادف خوب است.»

لاچین پرسید:

«تو کجا میری؟»

«میرم پول آن ابله رو بدم. نکند تو هم میخواهی بیایی؟»

لاچین با لیخند گفت: «اگه ببری میام.»

«بابات راضی باشه میتونی بیایی.»

کرم گفت: «دخترم میخواهی برو. من هم میرم خونه. نان زیر سنگ است.»

«پدر نگرانم نباش. زود برمیگردم.»

کمی دور از میدان، ماشین لندووری کنار خیابان توقف کرد. چهار مرد از ماشین بیرون پریدند. و به طرف لاجین و امید هجوم بردند. آنها را از بازویشان گرفته، جدا کرده، وهر کدام را به یکسو بردند.

گرمه ای از لاجین پرسید:

«با این پسر چه نسبتی داری؟ کجا میروید؟»

«همکار من است. می بریم پول همکار ی را بدهیم و احوالش را بپرسیم. که دیروز از زیر دیوار جان سالم بدربرد و زخمی ست.»

«کارتان چیست؟»

«کار ساختمانی ست. برای حاجی آقای ساختمان درست میکنیم.»

گرمه ها بعد از اینکه از امید هم پرس و جو کردند، یواشکی با یکدیگر حرف زده و گفتند:

«بروید دعا کنید که حرفتان خلاف همدیگر نبود. و گرنه کارتتان زار بود. خوش آمدید.»

بعد از مزاحمت، به محض اینکه آنها حالشان جا آمد امید به لاجین گفت:

«در این خرابه دختر و پسر باهم حرکت کنند هزار و یک درد سر دارند. اسم من هم تو دفتر سگ از همه معروف تر است. آدم را میگیرند می برند باید خر بیاری و باقالی بارکنی.»

لاچین گفت:

«من از کجا بدانم اینها نفس کشیدن آدم را هم می پابند.»

«بله تو نمیدانی. دیروز از آدا آمدی فکر میکنی همه جا آداس. این و آن همسایه که سرشان درد کرد میتونی بروی

احوالشان را پرسی. نه دوست من، اینجا چشم چپ چشم راست را نمی شناسد. و برادر برادر را. اگر دهانت پر از خون باشد نباید تف کنی! همه بیگانه با یکدیگراند. تا چشم کار میکند خبرچین و حيله گر و دو رویان اند که به صف شده اند.

آنکه میگوید دوستت دارم برای زدن خنجر نفرتش آمده است. و میخواهد سر به تنت نباشد. خوبی و عشق و محبت را کسی نمی شناسد. چون چنین چیزی ندیده اند و هرگز در زندگیشان نبوده است. و یا هیچ وقت سرشان نشده. اگر به

یکی محبت کنی احساس میکند یا چشم به مالش دوخته ای و یا به جانش. احساس دیگری ندارند؛ هر چی هم بوده

مرده است. زنده کردن احساسهای با ارزش از دست خداهم ساخته نیست. برای چنین آدمهایی سوگواری ضرور نیست.»

«می فهمم.»

«بخاطر زندگی باید طعم تلخ خیلی چیزها را بچشیم.»

« امید برای چه تو زندان بودی؟ »

« بخاطر کوشش در ساختن یک زندگی کمی راحت برای همه . گفتند حرف فقط حرف ماست . تو صدايت را درنيار، حرف زن، خفه خون بگیر! البته من تنها نبودم، برای هزاران جوان گفتند ما را زندند و گرفتند و پراکندند. آنکه مرد، آنکه فرار کرد، رها شد؛ و آنرا که گرفتند به زندانش کردند . »

« چه میتوان کرد که آدمها در زندگی روی بیکاری و بیچیزی و بی درمانی و بیخانمانی را نبینند؛ کسی همه چیز آنها را نپاید، خودشان انتخاب کنند چه دوست دارند یا ندارند، و کمی راحت زندگی کنند؟ »

« من هم مثل تو همین سئوالات را پیش خود داشتم. چون هر روز با آنها روبرو بودم. از بچگی تا دانشگاه. و حتی حالا. یافتن پاسخ درست آنها ساده نیست. هنوز لازم است دیگران هم به این جوابها برسند که اجرا بشود. همه زندگی به دنبال پاسخ آنها بودم و هنوز هم هستم. اما چیزی که می توانم به تو بگویم این است که باید دید دیگران هم چه فکر میکنند، چه راحتی دارند، حرفشان را بشنویم . مجبوریم بعضی چیزها را در کتابها دنبال کنیم، با زندگیمان بسنجیم و خودمان راهی پیدا کنیم. سر فرصت چیزهایی پیدا میکنم که شاید کمکت کردند . »

لاچین و امید، در میان دود و سروصدا، و آمد و شد ماشینهای رنگارنگ ، صحبت کنان به خانه ی عسگر رفتند. و بعد لاچین به خانه ی خودشان برگشت .

کرم گفت:

« بیا دخترم، بیا، نهار آماده است. خوب، بگو بینم از مرد بیچاره چه خبر؟ »

دختر در حالیکه بغض گلویش را میفشرد گفت:

« پدر، در خانه عمو عسگر سوگواری بود. وارد خانه نشدیم. پول را دم در دادیم و برگشتیم. او در بیمارستانه. اما بچه اش مرده است. »

و اشک از چشمان لاچین سرازیر شد.

□

« لاچین! فرزندم!

کسی ترا درک نمیکند.

نان را معنی کن

و آب را! »

« پدر! گندم ، در نمکزار!؟ »

« نه گندم روئید

نه سخن! »

« کوچ پرندگان! »

« نمک! »

« دریاچه خشک! »

« گذشته تلخ!

آینده گمشده!

باری بردوش. »

« زمان را حمل میکنم.

در میانه است

امواج توفانی. »

هوا تاریک شده است. لاچین و کرم از کار برمیگردند. خیابان شلوغ است . همه با عجله میخواهند به خانه هایشان برسند. صدای بلند بلند حرف زدن مردم، وسایل نقلیه ، گرد و خاک و غبار نمک هوا را پرکرده است.

کرم وسط راه ایستاد. کلاه تخم مرغی اش را بالا زد. دستی به بینی پهن و سیل پرپشت، با چهره ی سیاه سوخته اش، کشید و رو به لاچین گفت:

« درخانه چیزی برای خوردن نداریم. سر راه هم چیزی گیر نمیاید. تو خیلی خسته ای ، جلوتر از پاهایت راه میری. برو خانه ، من میرم کمی خرت و پرت بخرم بیام. فوری برمیگردم. »

لاچین با لحنی که خستگی از آن پیدا بود جواب داد:

« باشه پدر. زود بیا. »

او پای پیاده خیلی راه آمد تا به خانه رسید. در راه نتوانست افکار دور و درازش را دنبال کند. چشم‌هایش خود بخود بسته میشد و مغز از سخنش فرمان نمی برد. گویی از کار افتاده بود. از حیاط کوچک رد شد. وارد اتاق سه در چهری گردید که بعد از کوچ اجاره کرده بودند.

آنها برای زندگی تنها همین اتاق را داشتند. که در یک گوشه ی آن لباس و لحاف و متکا و تشک ریخته بودند، و در گوشه ی دیگر وسایل آشپزخانه. و دو گلدان، با گل‌های سرخ جلو پنجره بود. کف اتاق را گلیم کهنه ای می پوشاند. گرسنگی و کم خوابی و خستگی، و دلهره و اضطراب شدیداً به لاجین فشار می‌آورد. پنجره را باز کرد. چارقند و مانتو و ساک اش را گوشه ی اتاق نهاد، و سفره را آورد و پهن نمود. بشقابها را چید. یکی برای خودش و یکی هم برای پدرش. سفره را که از نظر گذراند دید یک بشقاب کم است! رفت بشقاب دیگری آورد. و خواست آنرا روی سفره بچیند، که دید سفره خالی ست! به سوی پنجره نگاه کرد. مردی با لباس سفید، جلو پنجره ایستاده بود. و بشقابی را به او تعارف میکرد که در آن لاشه اردک نمک گرفته ای قرار داشت. وحشت برش داشت. با صدای لرزانی گفت:

«کی هستی؟»

جوابی نشنید. لاجین در جای خود میخکوب شد.

مرد، بی صدا، با حرکات دست گفت:

«غذا خوش مزه است. بیا بگیر!»

چاقوی بزرگ و تیزش را نشان داد که گردن اردک را خودش زده و گوشتش حلال است.

لاچین بی اختیار و آرام به سویش رفت. همانطور که در خواب راه می‌رود. چهره مرد پیدا نبود. شبیه صورت آدم‌های ناشناسی بود که دختر در خواب دیده بود.

او با متانت چاقویش را به سوی گردن لاجین برد و ناگهان با حرکتی سریع گلوی دختر را زد! که لاجین مچ اش را در هوا گرفت. او تن بزرگش را روی دختر رها کرد.

لاچین به پشت افتاد، و زیر دست و پای او مثل مرغ سرکنده بال و پرزد و فریاد کشید:

«پ...د...د...ر!»

کرم از در وارد شد. لاجین روی گلیم افتاده و دست و پا میزد. او را بغل کرد:

«لاچین! لاجین! دخترم آمد.»

لاچین چشم در چشم پدر دوخت. و لحظاتی همانطور ماند. بعد با صدای لرزانی گفت:

«دیر آمدی! گلویم خونین شده؟»

«نه دخترم، تو سالمی. چیزیت نشده. نگران نباش!»

و او را محکم در آغوش فشرد.

«پدرت‌نهایم نگذار! تیغ بر گلویم میزنند. نان نه، لاشه ی پرندگان، تعارف ام میکنند. پزشک گفته تنه‌ایم نگذار.»

«نه تنه‌ایم نمی گذارم. خیالت راحت باشد. اشتباه کردیم با هم نرفتیم. ولی بدان که همه ی این چیزها میگذرند. چون برف و باران سال پیش. وحشت بیداری تو هم پایانی دارد. دلواپس نباش! تنها رنج ماست که پایان ناپذیر است. بلند شو! نان بیاورم گرسنه ای.»

«کی تمام میشود؟ من لانه ی ترس شده ام. وقتی تمام میشود که دیگر نباشم. از وقتی چشم باز کرده ام همه چیز را یک از دست داده ام. خواهر، برادر، مادر، دوست. تنها کسی که برایم مانده شما هستید. می ترسم شما را هم از دست بدهم. من جایی را که به دنیا آمده و بزرگ شده بودم، نیز از دست دادم. جایی که به تک تک شما و علف‌هایش؛ به چشمه و امواج آب‌هایش، عطر و بویش عشق میورزیدم. حتی کهر و لاله را هم از دستم گرفتند. پدرغیر از شما کی برایم مانده؟ با علاقه درس میخواندم آن را هم از دست دادم.»

من هرچی داشتم گم کرده ام و حالا همه جا به دنبال گمشدگان خود میگردم. وحشت از دست رفتگان من را دیوانه کرده است. اینجا مثل توله سگ افتاده ام دنبال شما که تنها تکیه گاهم را از دست ندهم. تنها نمانم.

همیشه به خودم دل‌داری میدهم که بزرگ میشوم، کار درستی پیدا میکنم، خانواده تشکیل میدهم؛ از پدرم مواظبت میکنم. ولی هر روز که میگذرد نومیدتر میشوم؛ بیشتر در ترس و اندوه فرو میروم. همه ی چیزهای خوب برایم خواب و خیال جلوه میکنند. و بعکس همه چیزهای بد و درناک خود زندگیم را تشکیل میدهند. نمیدانم، از آخر و عاقبت خودمان وحشت میکنم. هیچ امیدی به بهتر شدن زندگی ندارم. حتی یک کمی. نمیدانم چرا همه چیز چنین است یا چنین شده است. شاید فلک ستمگر سرنوشت و قسمت ما را چنین نوشته است.»

«فرزندم، منم نمیدانم چرا همه چیز چنین است. اما این را میدانم که آدم نام چیزهایی را که نمیداند فلک میگذارد. وقتی آنها را بداند فلک نیز از کار میافتد. دخترم، توهمه چیز را از دست دادی، منم دادم. لازم نیست بخاطر آنچه که پیش آمده خودمان را از بین ببریم. گذشته را رها کن. نباید به آن فکر کنی. گره گذشته در گذشته مانده است. باز شدنی نیست. باید به آینده فکر کنیم.»

«میدانید، دست خودم نیست. وقتی حمله میشود دیگر اراده ام از کار میافتد. هیچ نمی فهمم چطور غرق میشوم. دست بردار نیستند، دیگر.»

«حالا یک کار کوچکی پیدا کرده ایم، و بیکار نیستیم. پایمان که اینجا سفت شد میفرستم درس ات را دنبال کنی. از آدا هم به کلی دست نه شسته ایم اگر آنجا باز امکان زندگی پیدا کنیم میتوانیم برگردیم. خیالت راحت باشد. از طرف دیگر من و تو از این توفانها رد شده ایم، آهن بودیم پولاد شده ایم. نباید از چیزی ترسی داشته باشی. اگرما را از اینور آسیاب مرده وارد آن کنند، از آنورش زنده بیرون میاییم. فکرهای منفی را کنار بگذار. کار مناسبی هم پیدا میکنیم. میری درس ات را میخوانی. صاحب زندگی میشوی. بیا سر سفره، گرسنه ایم. بعد از شام میخواهم از کوراوغلو* و اصلی کرم* برایت بخوانم. یک مصرع تو میخوانی، یک مصرع من.»

همینکه لاجین نام داستانها را شنید شروع کرد:

-«کرم آتش، کرم دود، بسوز کرم! پدر بگو!»
کرم مصرع دوم را خواند:
-«جان کرم! اصلی قربانت شود.»
-«برده گویند، لاجرم گردن اش را خم میکنند.»
-«من آن تیرم که پیشاپیش بردگان در حرکت است.»
-«کرم سوخت، اصلی سوخت، من سوختم.»
-«حالا، عشق آنها باورم شد.»**

□

پدر!
قطره قطره خون
دریا دریا رنج
دانه دانه مروارید
روی هم میچینیم.

لایه ای نو بنا میشود
برسیاره ی ما
با دستهای ما.

لاچین، فرزندم!
این چه رازبست
که چنان دستهایی
این چنین خالی و
عریانند؟

لاچین در خیابان، سر به زیر و غرق در فکر، با لباس تازه اتو شده، و ساکی بر پشت، با گامهای سریع از میان مردم میگذرد.

هوا گرم است و گرمه ها در جولان. وهمه در میدان تاخت و تازشان. پیرو جوان وبچه و متاهل و غیر متأهل. حتی عوض کردن پمپرز بچه های شیرخواره در راه. که جایشان را کتیف کرده و جیغ و داد راه انداخته اند.

«خانم! بچه را وسط خیابان لخت کردی که چی؟ نمی بینی مردم نگاه میکنن!؟»

« برو آقا! برو! ریده به همه چیز!»

چیزی از نگاه لاچین به دور نیست. اما فکرش بیشتر در جای دیگری ست.

او به امید میاندیشد. فکر میکند همکارش شبیه گل سرخ است. از سخن اش هم احساس آرامش میکند و هم ناراحت میشود. با خود میگوید:

« هر کس بکجور است. هیچکس عین دیگری نیست. هیچ دلی بی غم نیست، و هیچ گل سرخی بدون خار. »

در این اندیشه، انگشتش را روی زنگ در گذاشت و فشار داد. لحظاتی بعد امید از پنجره ی رو به خیابان، سرش را بیرون آورد و گفت:

«آمدم.»

و در را باز کرد.

«سلام. حالت چطور است؟ خوبی؟»

«خوبم.»

« بیا بالا!»

از در که وارد شدند لاجین همه چیز اتاق را دید زد. میز تحریر، قفسه های کتاب، وسایل خواب و آشپزی و موکت و دیگر خرت و پرتها را.

«امید فقط یک اتاق داری؟»

« پس چی؟ فکر کردی چند تا دارم؟ حالت خوش است. کرایه همین جا را هم به زحمت می پردازم. بفرما بنشین!»

لاچین نشست و پرسید:

«چرا عکسی چیزی به دیوار نزده ای؟»

«هنوز چیزی پیدا نکرده ام.»

«چیزی آورده ام. شاید خوشت آمد.»

«رستگار باشی. برای من بت درست نکن. از این چیزها خوشم نمیاید.»

«نه، بت نیست. یک شانه است.»

«شانه؟!»

«بله، شانه.»

«بینم!»

لاچین شانه را از توی ساک درآورد و به او داد.

« آها ! شانه ی درست شده با خوشه های گندم. از ساقه ها و خوشه های تاردار. و دسته ی آن با ساقه های طلایی. این هم آویزاش.»

«حالا خوشت آمد یا بردارم ببرم؟»

«نه خیلی زیباست. دستت درد نکند.»

«خودت بافتی؟»

«آره کار خودم است. از آدا آورده ام. در بافتنی دستم باز است. همه چیز میافم.»

«پس دوستم بگو که هنرمند هستی.»

«تو چطور، چی بلدی؟»

«راستش هیچ. من دوتا چشم دارم و یک قلم. می بینم و می نویسم.»

«آنهم هنری ست.»

«نمیدانم. شاید.»

« از کی تنها زندگی میکنی، خانواده ات بهت سر میزنند؟»

امید که روی ضدلی زهوار در رفته ی میز تحریر نشسته بود گفت:

« خیلی وقت است. آره آنها سر میزند، پدر و مادر ، خواهر و برادر. ولی نه بیشتر. اغلب من به آنها سر میزنم.»

«چرا تنها زندگی میکنی مگر پیش پدر و مادرت جا نیست؟»

«چرا هست و لی من آمم با هیچکس تو یک جو نمیره.»

«معلومه . گناه خودت است. همه را نیش میزنی. خوب مریض بشی و بیفتی، دور از تو[خدای نکرده] چیزیت بشود ، چکار میکنی؟»

بگو بیفتم و بمیرم و اینجا بگندم . مردم که مردم ، به درک! کم فکر دارم ؟ باید به بعد از مرگ خود هم بیندیشم؟ دیگران برای خلاصی از بوی گندم مشکلشان را حل میکنند. بیا! این بشقاب هم اینجا باشد دوست داشتنی میخوری. ببخش که غیر از سیب چیزی در خانه ندارم. الان چایی هم درست میکنم.»

«مهم نیست.»

« به دنبال کار بودی چه شد؟»

« به کارخانه ی سبزه پاکنی سرزدیم که کارش زنانه و مردانه است ولی خبری نیست. به چند جای دیگر هم باید سر بزیم .»

« به کمپوت سازی هم بروید. آنجا همه زنها کار میکنند. »

«حتماً.»

« خوب شد خودت آمدی، کتابها را ببین و چیزی به دردت خورد بر دار. خواستم خودت انتخاب کنی .»

هر دو به طرف قفسه ی کتابها رفتند. امید گفت:

«راجع به موضوعات گوناگون میتوانی چیزهایی پیداکنی. »

لاچین کتابی از قفسه بیرون کشید و عنوانش را خواند و گفت:

« نه فهمیدم. »

« این برای بچه ها نیست.»

«امید ادیتم نکن! مثل پیر مردها حرف میزنی. انگار خودت خیلی سن داری. تو تازه 21 سالت شده.»

«اشتباه! 22 ساله ام.»

«خوب 22 ساله باش. که چی؟»

«لاچین بعضی ها در جوانی پیر میشوند. »

«وعقل بعضی ها هم در نوجوانی بالغ. »

«درست است.»

«پس بگو که منظور چیست؟ وگرنه از سر لج این را می برم.»

«میتونی ببری، میل خودته. ولی از نظر من بهتر است بماند به بعد از 18 سالگی.»

«چه توش نوشته اند؟»

«انسان از کجا میاید و به کجا میرود؟ در این مورد بحث میکند.»

«پدرم میگوید انسان از زمین میاید و به زمین میرود. مثل گل به دنیا میاید و مثل خار از دنیا میرود. مانند علفی ست که روزی سبز میشود و دیگر روز پژمرده شده از بین میرود.»

«این هم نظری ست.»

«با عقل جور در نمیاید؟»

«سخن درستی ست اما ناقص است.»

«چرا؟»

«نمیگوید زندگی، به چه صورتهایی میتواند پر معنا باشد. شاید با تلاش در راه بهتر کردن زندگی- زندگی برای همه- معنا بیاید»

لاچین در وسط صحبت دفتر چه ای از میان کتابها بیرون کشید و پرسید:

«این هم کتاب است؟ با دست نوشته شده.»

«آره، آنهم کتابی ست که رونویسی شده است.»

لاچین عنوان آنرا خواند، و در حالیکه چشم در چشمهای سبز امید دوخته بود پرسید:

«منظورش همین کار و مزد خودمان است؟»

«دقیقاً.»

«این را می برم.»

لاچین یک کتاب شعر و یک رمان نیز انتخاب کرد. بعد نشستند چایی و میوه خوردند

امید رو به او گفت:

«لاچین یک چیز را باید به تو بگویم. ته دلم ترسی ریشه دوانده است. نه بخاطر خودم، بلکه بخاطر تو. میترسم برای

تلاشی که جهت درک مسایل زندگی میکنی توی مشکلات بیفتی. چون در این خراب شده کارگر حق ندارد از خیلی چیزها

آگاه شده و صاحب دانشی شود. حق ندارد با دوستان کارگرس زیاد رفت و آمد داشته باشد. چون از هم فکری و

همبستگی آنها میترسند. گزمه ها را می بینی که همه جا ول اند. آنها برای کنترل همه چیز گمارده شده اند.»

«غلط میکنند جلو یادگیری من را میگیرند. هم تحصیلم را تمام میکنم و هم هرچی دوست داشتم میخوانم.»

«تحصیل مسئله ای نیست. آنرا میتوانی خودت بخوانی و بروی امتحان بدهی. مشکلی هم داشته باشی کمکت میکنم.

در زمستان هم که وقت کافی داریم.»

«باید با پدرم نیز در این مورد صحبت کنم. ممنون از همدردیت.»

«ولی در دو موردی که اشاره کردم باید حواست خیلی جمع باشد. نباید توی درد سر بیفتی. چیزهایی که مطالعه میکنی

نباید به دست کسی بیفتند یا از آنها کسی اطلاع پیدا کند؛ تأکید میکنم.»

«باشد. دقت میکنم.»

«پس میتوانم در این مورد به تو اعتماد کنم؟»

«البته. خیالت راحت باشد.»

«امیدوارم اعتمادم را حفظ کنی.»

لاچین که نگاهش برابران بهم پیوسته و سیلهای کم پشت و چهره ی بیضوی و متفکر او دوخته شده بود گفت:

« مطمئن باش!»

«پس تا فردا- سر کار.»

«تا فردا.»

لاچین بیرون آمد و راهی خانه شد. ساعت چهار بعد از ظهر بود. در راه دو بچه - دختر و پسر- ساز میزدند و از رهگذران

پول جمع میکردند. او کمی کنار آنها ایستاد و به نوای سازشان گوش داد. گزمه ها برای پراکندن رهگذران که دور بچه ها

جمع شده بودند پیدایشان شد. یکی از دور به سوی لاچین داد زد:

«خانم وایستا! روسریت...؟»

لاچین دیگر وا نه ایستاد. و با گامهای بلند و تند دور شد. گزمه ها دنبالش کردند. اوپا به فرار گذاشت. وارد کوچه و پس

کوچه ها شد.

دید لای دری باز است. رفت داخل و آنرا بست. کمی بعد صدای گزمه ها را از پشت در شنید که میگفتند:

«اینجا نیست.»

صاحب خانه پیر زنی بود. آمد و گفت:

«دخترم چه شده؟ بیشرها دنبالت کرده اند؟»

«بله.»

«از چارقدت معلومه افتاده روی گردنت.»
لاچین رو سری خود را درست کرد. پیر زن گفت:
«آبی چیزی نمی خواهی بخوری؟»
«نه، ممنون. دیگر زحمت نمیدهم.»
«پس بیا از درعقبی خانه برو! اگر از اینجا بروی باز ممکن است گیر بیفتی.»

او از پیر زن خداحافظی نمود و به سوی خانه رفت .
در راه زیر لب با خود گفت:
«لاچین! میتوانم به تو اعتماد کنم؟»

□

« پدر! »

آواره ام
در خواب گردیهام.
کجا زنده به گور کرده اند
روزهایم را؟
کجاست آن بالهای پروازم
که کودکان و جوانانش
چنین بردار و
سرب شب خفته اند؟»
«دخترم !
همه ی بردگان آواره اند.
همه ی بردگان
زخمی و
گرسنه و
به زنجیراند.
اینجا همه گلها
بر دار و
سرب شب
خفته اند...»

«قایم
اسیم
کوههای سبز و مه آلودم
آبهای خروشان و پرامواج آیم
مهتاب نقره ایم
باران و برفم
کجاست آن بالهای پروازم؟
که کودکان و جوانانش
چنین بردار و
سرب شب خفته اند؟»

همیشه چشم براه و
گوش به زنگم
که روان شود بر روی امواج آبی
قایقی را که با تمام وجودم ساخته ام .

غربت بی دریاست
و آبهای کم عمق
ماهیان زیبایی

میمیرند
در آبهای کثیف اش.
کجاست آن بالهای پروازم؟
که کودکان و جوانانش
چنین بردار و
سرب شب خفته اند؟»

شب زیر تابش ماه سایه گسترده است. باد تندی گرد و غبار خاک و نمک را درهم پیچده و بر سر و روی لاجین می پاشد. او سرو پابرهنه با پیرهن نازک و بلند و آستین کوتاه که تا زانوبیش میرسد، درخیابان خلوتی که اینجا و آنجا دود از خانه های نیمه سوخته اش بلند است، سرگردان و دیوانه وار راه می سپرد. همه چیز در سکوت سنگینی فرورفته است.

در یکسوی خیابان روی ردیف تیرک ها آدمها به دار اند و در نوسان. در سوی دیگر، کسانی نشسته و ایستاده و خوابیده به دیده میایند. با لباسهای ژنده و چرکین، و دست و پای بسته. و همه ساکت. تنها شعاع نگاهها ست که رد و بدل میشود.

پرتو نگاهی از پنجره ای که میله های کلفتی جلوش بود به سوی او آمد:

« دختر، تو اینجا چکار میکنی؟ »
« به دنبال امید و کهر میگردم. »
« امید آن دور- دورهاست. »
« کهر چی؟ پس کهر کجاست؟ »
« کهر را نمیدانم. »
خواست بپرسد:
« تو کی هستی؟ »

اما دیگر کسی در پنجره نبود. از دور صدای گزمه ها میآمد:
« دیوانه را ببین! دیوانه را! »

سروصدایی ازسوی میدان به گوشش رسید:

«... بچه برو کنار! بد شگون است. دیوانه میشی! نزدیکش نشو! پاهایش را محکم ببند... »

لاچین به سوی میدان رفت. زن و مرد و بچه و جوان گرد هم آمده بودند. و در میان جماعت قصاب چاقوی بزرگش را نشان میداد:

« خیلی تیزاست. درد نخواهد کشید. با یک چشم به هم زدن سرش را از تن جدا میکنم. فواره ی خون کمی طول خواهد کشید... »

لاچین به تجمع مردم رسید. کهر را با دست و پای بسته بر زمین خوابانده بودند. او با مشاهده ی اسب فریاد زد:
« ک...ه...ه...را! »

صدا در آسمان پیچید. نگاهها به سوی او برگشت.

ونگاه معصوم کهر- بعد از آن همه دوری و جدایی. لاجین سر و صورت و چشمان کهر را بوسید و رو به قصاب گفت:
« آزادش کن! »

« دختر کرم! تا پولش را ندهی آزادش نمیکنم. اسب مال منه. خریده ام. میخواهم نان شیم را دریاورم. برای پوستش کلی پول داده ام. »

« آزادش کن، بیا خانه ، پول ات را بگیر! »

« خوب. این شد یک حرف. »

لاچین چاقو را از دست قصاب گرفت و اسب را آزاد کرد. و سوار بر آن برای یافتن امید از خیابان دورشد. باران میآمد و اینجا و آنجا جویبارهای نازک خون جاری بود...

لاچین رو به کرم گفت:

پدر! اینجا از آسمان خون میبارد. کسی با کسی همراز نیست. همه به فکر شکم و زیر شکمشان هستند. همه چیز با من بیگانه است. همیشه غریبه ام. احساس زندگی برایم دست نمی دهد. نمی توانم آدا را فراموش کنم. توی خودم احساس خلاء میکنم. که مثل چاهی مرا به درون خود میکشد.

« دخترم! هرجا راحتی میریم آنجا. ولی فرار از درد چیزی را حل نمیکند. باید ایستاد و با آن جنگید. اگر از درد فرار کنی آن دنبالت میکنند. و هر جا بروی یقه ات را میگیرد. »

« آه پدر! پدر، کجاست آن بالهای پروازم؟... »

امید برای شام پیش آنها بود. سر سفره لاجین از او پرسید :

« نمی خواهی با ما سری به آدا بزنی؟»

کرم نیز اضافه کرد:

« خیلی خوشحال میشویم. بیا بریم آنجا را بین .»

امید گفت:

«من هم خوشحال میشوم. اما حالا نمی توانم بیایم. بماند برای بعد.

لاچین:

«چرا؟»

« من در میان همکاران و دوستان زمختم آرزوهایی در سر دارم؛ شاید توانستم به بخشی از آنها برسم. باید یاد بگیرم و یاد بدهم.

لاچین:

«همیشه تنها؟»

«آدمی تنها به دنیا میاید، تنها زندگی میکند و تنها هم میمیرد. بهتر است خود را با بعضی چیزها فریب ندهد.»

لاچین :

«چیزی ندارم که بگویم. نمیدانم شاید حق با توست. شراره تنها یک لحظه میدرخشد و بعد برای همیشه خاموش میشود.»

« برای همین است که نمی خواهم آنرا از دست بدهم.»

موقع رفتن لاجین امید را تا دم در حیاط بدرقه کرد و هنگام خداحافظی او را در آغوش گرفت . و تند بازگشت...

صبح وقتی کرم از خواب بیدار شد لاجین در رختخوابش نبود. با عجله به حیاط رفت . دید او آنجا ، مثل مرده روی زمین افتاده است

□

در زیر زمین اداره، لاجین را روی تخت کهنه ای، لخت و دمر خوابانده اند. او با بدنی زخمی و خونین بیهوش افتاده و دست و پایش را به تخت بسته اند .

در کنار زندلیهای چوبی دو گزمه ایستاده و با هم صحبت میکنند :

«حرف زد؟»

« نه! چیزی نگفته.»

« اسم اش چیست؟ از کجا میاد چه کاره است؟»

« نگفته. چون تلفن زده بودند رفتیم او را آوردیم. در کارخانه به کارگران توضیح میداده که آنها باید سندیکا داشته باشند.

وگرنه کسی کاری برایشان نخواهد کرد. » |

«پدرسگ ، سندیکالیست است. جوجه ، مرغ نشده میخواهد رژیم عوض کند. باید حرف بزند. لت و پارش کردید. باید زنده بماند. نتوانستید معجزه کنید .»

« سعی کردیم بیدارش کنیم- نشد. »

« وضع اش خرابه. بردارید ببرید بیمارستان. اگر عجله نکنیم این هم مثل قبلی اینجا می میرد. بدون اینکه بدانیم کیست و چه کاره است. باید حرف بزنه .»

او را توی ماشین گذاشتند و با سه مأمور به بیمارستان بردند... »

□

وقتی لاجین چشم باز کرد کرم را در بالای سرش دید:

« پدر من کجا هستم؟»

« تو در خانه هستی دخترم.»

« امید کجاست؟»

« امید در دل توست.»

« کهر، پس کهر کجاست؟»

« کهر هم در خانه است. نگران نباش.»

صدایی درآمد:

« در خانه کسی هست؟»

لاچین بلند شد و گفت:
 « برم بینم دم در کیست. »
 او بیرون آمد:
 « بفرمایید.»
 جوانی گفت:
 « ببخشید. ما کوهنوردیم. یکی از دوستان ما افتاده و زخمی شده می‌خواهیم او را به جاده و ماشین برسانیم. می‌توانید کمک کنید؟»
 « اسب داریم. الان آماده می‌کنم.»
 لاچین برگشت. پدرش را در جریان گذاشت و کهر را بیرون آورد.
 آنها زخمی را به جاده رسانده و به شهر بردند. برای جوان، در ماشین جا نبود. ماند که با ماشین دیگری حرکت کند. اما چیزی گیرش نیامد. لاچین گفت:
 « بیا برویم مهمان ما باش. حالا دیگر ماشین گیر نیاید. فردا حرکت می‌کنی. »
 جوان گفت: « خیلی ممنون. نمی‌خواهم مزاحم شما باشم. همین طرفها جایی پیدا می‌کنم و می‌خواهم فردا صبح حرکت می‌کنم.»
 لاچین:
 « این چه حرفی ست؟ شما مهمان ما هستید. بیا برویم. »
 آنها با هم به طرف ده برگشتند. در راه لاچین رو به جوان گفت:
 « آشنا به نظرم می‌رسید. مثل اینکه شما را قبلاً جایی دیده ام. »
 « شاید. ما اغلب برای کوهنوردی به این طرفها می‌اییم. ممکن است دیده باشی.»
 « اسم شما امید است؟»
 « امید؟ بله، میشود اینطور هم صدا زد. »
 « شما دانشجوی زندانی بودید که حالا عملگی می‌کنید؟»
 « بله. ولی شما اینها را از کجا می‌دانید؟ »
 « من چیزی نمی‌دانم. من تنها کابوسهای خود را می‌شناسم.»
 « کابوسهایتان را؟! »
 « بله. کابوسهایم را. میل داری آنها را لمس کنی؟»
 « با علاقه. »
 « ببینید:
 لاچین می‌تاخت. ناگهان کهر ایستاد.....»

لاچین سخن اش را تمام کرد. امید پرسید:
 «چند سال درس خواندی؟»

«نه سال. برادرم در کنار درس و مشق، مرا به مطالعه ی کتابهای غیر درسی و نوشتن تشویق کرد. توانستم کتابهای زیادی مطالعه کنم. اما او را گرفتند و بردند و دیگر هیچ خبری از اش نشد. نمی‌دانم چه بلایی به سرش آوردند. گاهاً او را در خواب می‌بینم. یکبار که به خوابم آمده بود صورتم را توی دستانش گذاشته و گریستم. گفت: "گریه نکن! بکوش جایم را پرکنی." اما من در این خراب آباد، با هیچ امکانی، چطور میتوانم رشد کرده و جای او را پرکنم؟! نمی‌دانم... او را گرفتند و بردند و دیگر هیچ خبری از اش نشد. دنبال کارش را همه جا گرفتیم ولی جوابی گیرمان نیامد. رفت که رفت. انگار اصلاً به دنیا نیامده بود. سال سوم دانشگاه بود. آنها او را بردند و من و پدرم را هم دیوانه کردند... این هم محیط زندگی ماست که می‌بینی. همه چیز دارد به سنگ نمک تبدیل میشود. این هم آخر و عاقبت ماست...»
 امید گفت:
 «مانده ام. مانده ام که چه بگویم. شاید زندگی خودش راهش را بیابد.»

**

هوا تاریک شده بود. کرم دلواپس برکناره ی دریاچه دیده به راه بود. از صدای غمناک پرنندگان و امواج در حال مرگ، بوی نم‌زار، احساس اندوه مینمود. سیاهی هایی از دور سالانه -سالانه بسوی او می‌آمدند. وقتی آنها را شناخت خیالش راحت شد و به طرف شان رفت.
 لاچین سلام داد و گفت:

« پدر ببخشید که دیر کردم. مهمان داریم.»
 کرم در تاریکی نگاهی به مهمان انداخت و گفت:
 « سلام امید، پسر، تو کجا و اینجا کجا؟ »
 او را در آغوش گرفت. ورویش را بوسید. امید گفت:
 « عمو کرم، کوه به کوه نمیرسد، اما آدم به آدم میرسد. خوشحالم که می‌بینمت.»

« خوش آمدی. قدمت روی چشم. وقتی دم در صدایت را شنیدم احساس کردم آشنایی. ولی نتوانستم بشناسمت. »
 « دخترتان من را شناخت. بدون اینکه دیده باشد. خیلی تعجب کردم. »
 « لاجین اینجوری ست. آنقدر از تو تعریف کرده ام که خاطراتمان جزء زندگی ما شده است. احساس میکنیم همیشه پیش ما هستی. و بوی مراد را از تو میگیریم. »
 « لطف دارید. بزرگیتان را میروانند. »
 « چه خبر؟ چه عجب این طرفها؟ »
 « سرگرم کار و زندگی هستیم. مثل سابق. گاهاً هم سری به این طرفها میزنیم. با دوستان. تعریف کنید. احساس میکنم زندگیان خیلی تغییر پیدا کرده است. »
 « آره، زندگی ما خیلی عوض شده. مادر و خواهر لاجین فوت کردند. و از پسر مراد خیلی وقته که خبری نشده است. »
 « آره، لاجین گفت. درد جانگدازی ست. شرایط سختی ست؛ خیلی ها درد میکشند. دیگه دارد میجوشد. توی این خراب شده. روزی هم سر میرود، و سنگ روی سنگ نمی ماند. اما بعد چه پیش میاید کسی نمیداند. آیا باز گیر یک جلاد دیگر میافتیم یا لیاقت از خود نشان داده صاحب زندگی میشویم، کسی نمیداند. »
 کرم: « نه آرامشی هست و نه زندگی. نه در خواب و نه در بیداری. »
 لاجین گفت:
 « همه اش کابوسه. »
 مهی از غبار نمک به آرامی همه چیز را در بر میگرفت. کهر گوشه‌هایش را تیز کرده بود ...
 **

یک ماشین ون جلو دم در خانه ی کرم قوقف نمود. یک روستایی به همراه سه مرد از ماشین پیاده شدند. او در حالیکه با دستش کرم را نشان میداد گفت:
 « اونه ها، اونجاست. دارد میاید. همیشه حرف میزنه، با بچه هاش. امروز بعد از ظهر که از مزرعه برگشته، همه اش سر و دست تکان داده و حرف زده. »
 آنها بطرف کرم رفته و گفتند:
 « عمو بفرما سوار شو بریم پیش بچه هات. » و سریع به دستهای او دست بند زدند.
 کرم آنها را کنار زد و گفت:
 « ولم کنید! ولم کنید! من مهمان دارم. دخترم اینجاس. پیش منه! »
 « ترا می بریم پیش پسرت. بیا! »
 آنها بازوی کرم را گرفتند و کشان کشان او را به داخل ماشین انداخته و حرکت کردند.
 **

لاله به کهر آب میداد و زیر لب میخواند:
 « این جزیره ی نامدار
 نسل انسانهایش تمامی ندارد
 جزیره ای که
 گل‌هایش را چیدند
 و چمن اش سوگوار ماند. »
 صدای پرندگان دریایی در هوا پیچیده بود.
 **

آخرین بار که لاجین را دیدم زیز درخت توت بود. در توتستان. میز و نیمکتی بود و ما روبروی هم، نگاه در نگاه نشستیم بودیم و حرف میزدیم.
 او می خندید و نسیم آرامی با زلفهایش بازی میکرد. یکهو به کنار نگاه کرد و گفت:
 « دو گزمه ما را می پایند. اینجا نمی توانم حرف بزنم. بریم... »
 چیزی که هرگز مرا رها نمی کند.

پایان

- تصویر نخستین: جزیره شاهی در دریاچه اورمیه
 * کوراوغلو: قهرمان فولکلوریک آذربایجانی، در داستان حماسی «کوراوغلو» ست. که علیه ستم خانها و فنودالها مبارزه میکند.
 او کوه «چملی بئل»- çəmli bel گمره ی مه آلود- را مرکز مبارزه خود قرار میدهد، و پسران و دختران

مبارز از سراسر منطقه به او می پیوندند. همه در چنلی بل از حقوق مساوی برخوردارند. کوراوغلو و یارش «نگار» که در غیاب او مبارزه را رهبری میکند، هیچ برتری به دیگران ندارند. تصمیم ها جمعی گرفته میشود و زنان از مردان در مبارزه پیشگام تراند. مبارزه ی آنها برای یک زندگی آزاد و راحت و سرشار از عشق و دوستی ست.

* کرم، قهرمان داستان فولکلوریک آذربایجانی " اصلی و کرم" است. قصه ی دلباختگی اصلی-دختر ارمنی- و کرم-پسر آذربایجانی-ست. که در پایان داستان هر دو -یکی پس از دیگری- فروزان شده و به خاکستر تبدیل میشوند. عشق . اصلی چهل روز خاکستر کرم را به دوش خود حمل میکند با این امید که او از خاکستر خود برخیزد. روز سی و نهم فریب سخن پیرزنی را میخورد و خاکستر را که در حال جان گرفتن بود بر زمین میگذارد . وقتی امیدش را از دست میدهد خود نیز شعله ور میشود. امید به عشق را.

** مصرع های پراکنده، از- کور اوغلو و اصلی کرم - که اصل آنها در متن آذربایجانی داستان آمده است .